

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΧΩΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

ΧΩΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ

Επιμέλεια: Ζιάκανου Ιωάννα

Επιβλέπων: Σταθάκης Δημήτριος, Καθηγητής Π.Θ.

ΒΟΛΟΣ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2015

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια της ολοκλήρωσης των σπουδών μου στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Χωρική Ανάλυση και Διαχείριση Περιβάλλοντος» του τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης της Πολυτεχνικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Το θέμα της εργασίας «Χωρική ανάλυση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στις επιχειρήσεις της πόλης της Καρδίτσας», επιλέχθηκε κατόπιν συζητήσεων με τον κ. Δημήτριο Σταθάκη, Καθηγητή Π.Θ. και επιβλέποντα της διπλωματικής.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Δημήτριο Σταθάκη, Καθηγητή Π.Θ., για την επιστημονική καθοδήγηση και τη συνολική βοήθεια, που μου προσέφερε κατά την εκπόνηση της εργασίας.

Ζιάκανου Ιωάννα,

Βόλος, Ιούνιος 2015

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Πολλές πόλεις ανά τον κόσμο έχουν να αντιμετωπίσουν δημογραφικές και οικονομικές αλλαγές, οι οποίες οδηγούν σε αστική συρρίκνωση. Η αστική συρρίκνωση συνδέεται - όχι πάντα - στενά με τις οικονομικές αλλαγές, που συμβαίνουν. Οι αλλαγές αυτές οδηγούν σε περαιτέρω προβλήματα στις πόλεις, όπως η αύξηση της ανεργίας, οι κενές εγκαταστάσεις, η μετανάστευση και κατά συνέπεια η μείωση του πληθυσμού. Η τρέχουσα οικονομική κρίση έχει επιφέρει πολλές ανακατατάξεις σε παγκόσμιο επίπεδο. Ιδιαίτερα η Ελλάδα, έχει επηρεαστεί σημαντικότερα και τα τελευταία χρόνια βρίσκεται σε βαθύτατη οικονομική ύφεση. Η οικονομική της δραστηριότητα έχει σημειώσει έντονη μείωση και οι επιχειρήσεις είναι αυτές, οι οποίες επλήγησαν περισσότερο από αυτή τη συγκυρία. Καθημερινά, στις πόλεις της Ελλάδας, κλείνουν επιχειρήσεις προκαλώντας σημαντική συρρίκνωση της οικονομικής τους βάσης. Στην παρούσα εργασία θα διερευνηθεί ο τρόπος με τον οποίο έχει επηρεάσει η σύγχρονη οικονομική κρίση τις επιχειρήσεις της πόλης της Καρδίτσας.

Λέξεις κλειδιά: αστική συρρίκνωση, συρρικνούμενες πόλεις, οικονομική κρίση, επιχειρήσεις της Καρδίτσας, χωρική ανάλυση

ABSTRACT

Many cities around the world have to deal with demographic and economic changes, which lead to urban decline. Urban decline is usually - not always - linked closely with the economic changes that occur. These changes lead to further problems in cities, such as increasing unemployment, empty premises, immigration and consequently population decline. The current economic crisis has brought about many upheavals worldwide. Especially Greece, has been seriously affected and during the last few years is in deep recession. The economic activity has grown sharp decline and businesses are most affected by this situation. Every day, in the cities of Greece, closed businesses are causing significant contraction of their economic base. The present paper aims to investigate the way in which modern economic crisis has affected the businesses of Karditsa.

Keywords: urban shrinking, shrinking cities, economic crisis, businesses of Karditsa, spatial analysis

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

2. ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΣΥΡΡΙΚΝΩΣΗΣ	10
2.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΣΥΡΡΙΚΝΩΣΗΣ	10
2.2 ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΣΥΡΡΙΚΝΩΣΗΣ	12
2.3 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΣΥΡΡΙΚΝΩΣΗΣ	14
2.3.1 Η ΑΣΤΙΚΗ ΣΥΡΡΙΚΝΩΣΗ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ	15
2.3.2 Η ΕΚΒΙΟΜΗΧΑΝΙΣΗ	16
2.3.3 ΠΟΛΕΜΟΙ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ	16
2.3.4 ΠΡΟΑΣΤΙΟΠΟΙΗΣΗ	18
2.3.5 Η ΑΠΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΣΗ	19
2.3.6 Η ΜΕΤΑ-ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	20
2.3.7 Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ	20
2.3.8 ΤΟ ΝΕΟΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	21
2.3.9 Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ	21
2.3.10 ΦΥΣΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ	22
2.4 ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΣΤΙΚΗΣ ΣΥΡΡΙΚΝΩΣΗΣ	22
2.4.1 Η ΑΣΤΙΚΗ ΣΥΡΡΙΚΝΩΣΗ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ	23
2.4.2 Η ΑΣΤΙΚΗ ΣΥΡΡΙΚΝΩΣΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ	24
3. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	33
3.1 Η ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	33
3.2 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	34
3.3 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	37
3.4 ΔΕΔΟΜΕΝΑ	40
3.4.1 ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	40
3.4.2 ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	41
3.4.3 ΓΕΩΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ	42

4. ΧΩΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	44
4.1 ΧΩΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ.....	44
4.1.1 ΧΩΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΥΝΟΛΙΚΑ.....	44
4.1.2 ΧΩΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ.....	49
4.2 ΧΩΡΙΚΗ ΑΥΤΟΣΥΣΧΕΤΙΣΗ	57
5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	62
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	64

ΚΑΤΟΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Αιτίες της αστικής συρρίκνωσης με παραδείγματα.	15
Πίνακας 2: Διοικητική διαίρεση του Δήμου Καρδίτσας.....	34
Πίνακας 3: Εξέλιξη του πληθυσμού της Δημοτικής Κοινότητας Καρδίτσας.....	35
Πίνακας 4: Η διοικητική διαίρεση και ο πληθυσμός του Δήμου Καρδίτσας.	36
Πίνακας 5: Επίπεδο εκπαίδευσης.....	36
Πίνακας 6: Κατάσταση ασχολίας.....	36
Πίνακας 7: Απασχολούμενοι σε κάθε τομέα οικονομικής δραστηριότητας.....	37
Πίνακας 8: Κλάδοι επιχειρήσεων που ανήκουν στον τομέα της βιομηχανίας.....	41
Πίνακας 9: Κλάδοι επιχειρήσεων, που ανήκουν στον τομέα του εμπορίου.....	42
Πίνακας 10: Κλάδοι επιχειρήσεων, που ανήκουν στον τομέα των υπηρεσιών ...	42
Πίνακας 11: Επιχειρήσεις, που άνοιξαν και έκλεισαν κάθε έτος από το 2008 έως το 2014.....	48
Πίνακας 12: Τιμή του δείκτη Moran's I, για τις επιχειρήσεις, που άνοιξαν και έκλεισαν συνολικά από το 2008 έως το 2014.....	58
Πίνακας 13: Τιμή του δείκτη Moran's I, για τις επιχειρήσεις, που άνοιξαν και έκλεισαν κατά τα έτη 2008-2014.....	59
Πίνακας 14: Τιμή του δείκτη Moran's I, για τις επιχειρήσεις, που άνοιξαν και έκλεισαν συνολικά από το 2008 έως το 2014.....	60

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1 : Αστική συρρίκνωση στις Ηνωμένες Πολιτείες, 2000-2004, με βάση τα στοιχεία της Απογραφής των ΗΠΑ.....	24
Εικόνα 2: Αλλαγή του πληθυσμού στην Ευρώπη.....	27
Εικόνα 3: Η πόλη της Καρδίτσας.....	33
Εικόνα 4: Οι κεντρικοί δρόμοι της πόλης της Καρδίτσας.....	34

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 1: Το εννοιολογικό μοντέλο της αστικής συρρίκνωσης.....	11
Σχήμα 2: Ανάπτυξη και συρρίκνωση του πληθυσμού των πόλεων στην Ευρώπη μεταξύ 1981 και 1996.....	26

Σχήμα 3: Επιχειρήσεις, που άνοιξαν και έκλεισαν συνολικά από το 2008 έως το 2014.....	45
Σχήμα 4: Επιχειρήσεις στους τρεις τομείς δραστηριότητας, που άνοιξαν και έκλεισαν συνολικά από το 2008 έως το 2014.	49
Σχήμα 5: Επιχειρήσεις του τομέα της βιομηχανίας, που άνοιξαν και έκλεισαν από το 2008 έως το 2014.....	52
Σχήμα 6: Επιχειρήσεις του τομέα του εμπορίου, που άνοιξαν και έκλεισαν από το 2008 έως το 2014	54
Σχήμα 7: Επιχειρήσεις του τομέα των υπηρεσιών, που άνοιξαν και έκλεισαν από το 2008 έως το 2014.....	56
Σχήμα 8: Οι τιμές του δείκτη Moran’s I, για τις επιχειρήσεις που άνοιξαν και έκλεισαν ξεχωριστά για κάθε έτος από το 2008 έως το 2014.....	60
Σχήμα 9: Οι τιμές του δείκτη Moran’s I, για τις επιχειρήσεις που άνοιξαν και έκλεισαν συνολικά ανά τομέα δραστηριότητας κατά τα έτη 2008-2014.....	61

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ

Χάρτης 1: Όλες οι επιχειρήσεις, που άνοιξαν και έκλεισαν στην πόλη της Καρδίτσας από το 2008 έως το 2014.....	45
Χάρτης 2: Χάρτες πυκνοτήτων των επιχειρήσεων, που άνοιξαν και έκλεισαν στην πόλη της Καρδίτσας από το 2008 έως το 2014.....	47
Χάρτης 3: Οι επιχειρήσεις, που άνοιξαν και έκλεισαν στην πόλη της Καρδίτσας, κάθε έτος ξεχωριστά από το 2008 έως το 2014.....	48
Χάρτης 4: Όλες οι επιχειρήσεις, που άνοιξαν και έκλεισαν ανά τομέα δραστηριότητας, στην πόλη της Καρδίτσας από το 2008 έως το 2014.....	50
Χάρτης 5: Χάρτες πυκνοτήτων των επιχειρήσεων, που άνοιξαν και έκλεισαν ανά τομέα δραστηριότητας στην πόλη της Καρδίτσας από το 2008 έως το 2014	51
Χάρτης 6: Η εξέλιξη του τομέα της βιομηχανίας στην πόλη της Καρδίτσας κατά τα έτη 2008-2014.	53
Χάρτης 7: Η εξέλιξη του τομέα του εμπορίου στην πόλη της Καρδίτσας κατά τα έτη 2008-2014.....	55
Χάρτης 8: Η εξέλιξη του τομέα των υπηρεσιών στην πόλη της Καρδίτσας κατά τα έτη 2008-2014.	57

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αστική συρρίκνωση συνήθως αναφέρεται σε μια πυκνοκατοικημένη αστική περιοχή, η οποία από τη μία πλευρά έχει αντιμετωπίσει μείωση του πληθυσμού της σε μεγάλες περιοχές, και από την άλλη αντιμετωπίζει οικονομικούς μετασχηματισμούς με κάποια συμπτώματα διαρθρωτικής κρίσης (Pallagst, 2008). Πρόκειται για ένα πολυδιάστατο φαινόμενο με οικονομικές, δημογραφικές, γεωγραφικές, κοινωνικές και φυσικές επιπτώσεις, που συνεχίζουν να εξελίσσονται ως αποτέλεσμα της νέας παγκόσμιας και τοπικής πραγματικότητας (Martinez-Fernandez κ.α., 2012).

Με τις αρχές του 21ου αιώνα η αστική συρρίκνωση είναι ένα φαινόμενο αρκετά διαδεδομένο στην Ευρώπη. Εμφανίζεται κυρίως στις βιομηχανικές αστικές περιοχές της δυτικής Ευρώπης, οι οποίες βρίσκονται σε οικονομική ύφεση, σε περιφερειακές, αραιοκατοικημένες περιοχές της Βόρειας Ευρώπης, καθώς και σε αγροτικές περιοχές της Νότιας Ευρώπης, που υποφέρουν από τη μετανάστευση και τη ραγδαία μείωση των ποσοστών γεννήσεων.

Οι οικονομικοί μετασχηματισμοί, που έχουν επέλθει τα τελευταία χρόνια, έχουν επιφέρει πολλές αλλαγές σε παγκόσμιο επίπεδο. Η χρηματοπιστωτική κρίση που ξέσπασε στην Αμερική το 2008 και επεκτάθηκε στον υπόλοιπο κόσμο, έχει επηρεάσει βαθιά τις οικονομίες πολλών χωρών. Ειδικότερα στην Ευρώπη, η Ελλάδα αντιμετωπίζει, αυτή τη στιγμή, το μεγαλύτερο οικονομικό πρόβλημα. Η θέση της Ελλάδας, λοιπόν, είναι ιδιαίτερα δυσμενής, καθώς η ελληνική οικονομία διέρχεται μια παρατεταμένη περίοδο βαθιάς κρίσης με κύρια χαρακτηριστικά τη συνεχή μείωση της οικονομικής δραστηριότητας και την ύφεση. Με τη συνεχιζόμενη ύφεση των τελευταίων χρόνων έχουν κάνει την εμφάνισή τους πληθώρα αρνητικών φαινομένων. Τα υψηλά επίπεδα ανεργίας, το κλείσιμο των επιχειρήσεων, οι εγκαταλελειμμένες γειτονιές και εγκαταστάσεις η μετανάστευση, η άμβλυνση των ανισοτήτων, η εξαθλίωση των μεσαίων κοινωνικών στρωμάτων, η κατάρρευση των κοινωνικών παροχών και η κατάργηση των κοινωνικών δικαιωμάτων είναι μερικά από αυτά.

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις είναι αυτές που επηρεάστηκαν περισσότερο από τη συνεχιζόμενη οικονομική κρίση, αφού οι συνθήκες της αγοράς μέσα στις οποίες ιδρύονται, δρουν και αναπτύσσονται έχουν αλλάξει δραματικά. Έτσι, επιχειρήσεις κλείνουν καθημερινά, μη μπορώντας να ανταπεξέλθουν σε αυτές τις

συνθήκες, αφήνοντας πίσω τους κενά καταστήματα σε άλλωτε μεγάλους εμπορικούς δρόμους. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην Ελλάδα το 2010 έκλεισαν 56.000 επιχειρήσεις, ενώ το 2011 60.000.

Τα επίπεδα ανεργίας έχουν εκτειναχθεί σε υψηλότερα ποσοστά. Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα δεδομένα, το Φεβρουάριο του 2015 ανήλθε στο 25,4 % και το ποσοστό ανεργίας στους νέους κάτω των 25 ετών ανήλθε στο 50,1 %. Πρόκειται για τα μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας στην Ε.Ε. Παράλληλα, η υψηλή ανεργία οδηγεί το νεαρότερο κομμάτι του πληθυσμού στη μετανάστευση για αναζήτηση εργασίας ή καλύτερων συνθηκών ερασίας, που να ανταποκρίνεται στα προσόντα του. Η χώρα λοιπόν, και κατ' επέκταση οι πόλεις χάνουν αυτόματα την ανταγωνιστικότητά τους ως προς εξειδικευμένο και καρτισμένο εργατικό δυναμικό.

Όλα αυτά τα φαινόμενα έχουν οδηγήσει στην συνεχή μείωση της οικονομικής και κοινωνικής βάσης των πόλεων της Ελλάδας. Έτσι, οι ενδείξεις ότι οι ελληνικές πόλεις ίσως αποτελούν μία νέα ομάδα συρρικνούμενων πόλεων είναι αρκετά ισχυρές και χρήζουν ιδιαίτερης σημασίας.

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι να ερευνηθεί κατά πόσο η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει τις επιχειρήσεις της πόλης της Καρδίτσας, μέσω μίας χωρικής ανάλυσης. Στο Κεφάλαιο 2 γίνεται αναφορά στο φαινόμενο της αστικής συρρίκνωσης και τις αιτίες, που το προκαλούν. Γίνεται επίσης μία ιστορική αναδρομή, όπου αναλύονται οι λόγοι οι οποίοι έχουν οδηγήσει στην αστική συρρίκνωση σε διάφορες αξιοσημείωτες χρονικές περιόδους και σε διάφορες περιοχές, προκειμένου να δοθεί μία γενική εικόνα του φαινομένου. Στη συνέχεια, στο Κεφάλαιο 3 παρουσιάζεται η περιοχή μελέτης, που είναι η πόλη της Καρδίτσας. Παρατίθενται γεωγραφικά, δημογραφικά και ιστορικά στοιχεία, έτσι ώστε να είναι σαφής και αναλυτική η εικόνα της πόλης. Στη συνέχεια, αναφέρονται τα διαθέσιμα δεδομένα, που χρησιμοποιήθηκαν στην παρούσα εργασία και η αρχική τους επεξεργασία. Ακολούθως, το Κεφάλαιο 4 περιλαμβάνει τα αποτελέσματα της επεξεργασίας των δεδομένων. Παρουσιάζονται οι χάρτες, οι οποίοι συντέθηκαν και οι οποίοι εμφανίζουν τις επιχειρήσεις, που άνοιξαν και έκλεισαν στην πόλη τα Καρδίτσας από την έναρξη της κρίσης το 2008 έως το 2014. Τέλος, στο Κεφάλαιο 5 αναλύονται τα συμπεράσματα που εξάγονται από όλα τα παραπάνω.

2. ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΣΥΡΡΙΚΝΩΣΗΣ

2.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΣΥΡΡΙΚΝΩΣΗΣ

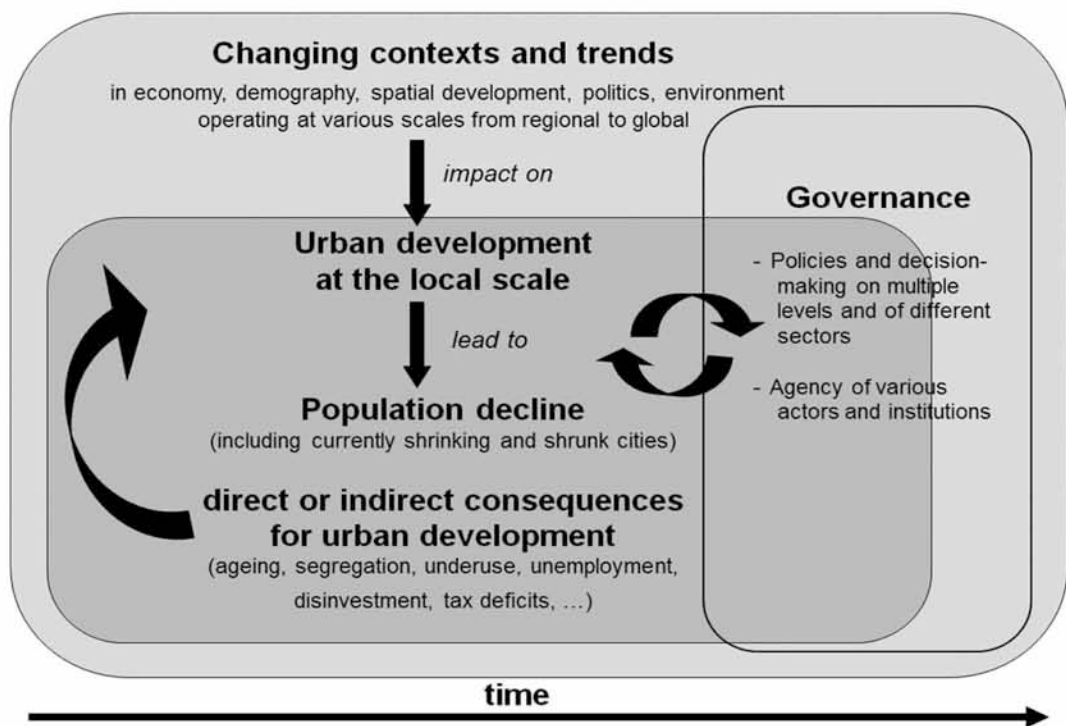
Η αστική συρρίκνωση είναι ένα πολυδιάστατο φαινόμενο με πολλαπλές επιπτώσεις, η οποία έχει οικονομικές, δημογραφικές, γεωγραφικές, κοινωνικές και φυσικές διαστάσεις, που συνεχίζουν να εξελίσσονται ως αποτέλεσμα της νέας παγκόσμιας και τοπικής πραγματικότητας (Martinez-Fernandez κ.α., 2012). Αφορά κυρίως τις περιφέρειες, τις πόλεις, και τμήματα πόλεων ή μητροπολιτικές περιοχές, οι οποίες βιώνουν μια δραματική πτώση στην οικονομική και κοινωνική τους βάση. Δεν υπάρχει ένας σαφής ορισμός της συρρίκνωσης των πόλεων, αλλά μάλλον μια σειρά από διάφορες ερμηνείες του φαινομένου (Pallagst, 2010).

Το διεθνές ερευνητικό δίκτυο και παρατηρητήριο "Shrinking Cities International Research Network" (SCIRN) ορίζει ως συρρικνούμενη πόλη, μία πυκνοκατοικημένη αστική περιοχή με πληθυσμό τουλάχιστον 10.000 κατοίκους, η οποία αντιμετωπίζει μία συνεχή μείωση του πληθυσμού της, για περίοδο τουλάχιστον δύο ετών, ενώ συντελούνται οικονομικές αλλαγές και υπάρχουν συμπτώματα δομικής κρίσης (www.shrinkingcities.eu).

Ο ορισμός στη μελέτη "Πόλεις που αναπτύσσονται μικρότερες", η οποία μελετά το φαινόμενο στην Ευρώπη και όχι σε όλον τον κόσμο, βασίστηκε στον προηγούμενο ορισμό του SCIRN και αναπροσδιορίστηκε στον ακόλουθο: μια λειτουργική αστική περιοχή με ελάχιστο πληθυσμό 5.000 κατοίκους στον πυρήνα της πόλης (ή σε μία συγκεκριμένη περιοχή σε αυτή), που έχει αντιμετωπίσει μια αξιοσημείωτη μείωση του πληθυσμού για τουλάχιστον πέντε χρόνια (τα τελευταία χρόνια ή σε κάποια προηγούμενη περίοδο) και/ή υφίσταται μια μακροπρόθεσμη ή παροδική οικονομική, κοινωνική ή πολιτιστική αλλαγή, που προκαλούν τα συμπτώματα μίας διαρθρωτικής κρίσης (Cires, 2011-αναφέρεται στους Bontje και Musterd, 2012).

Οι Haase κ.α. (2013), για να συμπεριλάβουν τα πολλαπλά φαινόμενα της αστικής συρρίκνωσης, θεωρούν πως πρόκειται για ένα εμπειρικό φαινόμενο, που προκύπτει από την αλληλεπίδραση της αλλαγής των αιτιών της συρρίκνωσης σε διάφορα χωρικά επίπεδα (από περιφερειακά σε παγκόσμια) και η οποία παράγει μία μείωση του πληθυσμού σε τοπικό επίπεδο (Σχήμα 1). Ειδικότερα, θεωρούν,

ότι η αστική συρρίκνωση πρόκειται για ένα φαινόμενο, που προκύπτει από την ειδική αλληλεπίδραση των διαφόρων μακρο-διαδικασιών, που λειτουργούν σε τοπικό επίπεδο. Οι μακρο-διαδικασίες περιλαμβάνουν την εξέλιξη των οικονομικών και δημογραφικών συστημάτων, των περιβαλλοντικών κινδύνων και τις αλλαγές στο πολιτικό και διοικητικό σύστημα. Σήμερα, η συρρίκνωση εμφανίζεται με τη μορφή της παρακμής των παραδοσιακών βιομηχανιών, η οποία οφείλεται στη γενική οικονομική κρίση, την ανεργία και την εξερχόμενη μετανάστευση προς περιοχές, που ευημερούν. Επιπλέον, η ανεξέλεγκτη προαστιοποίηση οδηγεί τους κατοίκους στο να εγκαταλείπουν την πόλη. Και οι δύο διαδικασίες συχνά προκαλούν ραγδαία αύξηση της ηλικίας του υπόλοιπου πληθυσμού, με αποτέλεσμα την περαιτέρω δημογραφική παρακμή (Haase κ.α., 2012).

Σχήμα 1: Το εννοιολογικό μοντέλο της αστικής συρρίκνωσης.

Πηγή: Haase κ.α. (2013).

Στις περισσότερες εμπειρικές μελέτες, που έχουν γίνει, η μείωση του πληθυσμού είναι ο κύριος δείκτης της αστικής συρρίκνωσης, καθώς είναι αυτή που προκύπτει από σύνθετες διαδικασίες όπως, η οικονομική ύφεση, η δημογραφική στασιμότητα, η φθορά ή η εγκατάλειψη (Großmann κ.α., 2013). Η

αστική συρρίκνωση όμως, περιλαμβάνει πολύ περισσότερα από μια απλή μείωση του αριθμού των κατοίκων. Θα πρέπει να περιλαμβάνονται και δημογραφικά δεδομένα, όπως η σύνθεση του πληθυσμού, η ηλικία του και ο αριθμός των νοικοκυριών (Bontje και Musterd, 2012). Ο πληθυσμός μπορεί να δικαιολογηθεί ως ένας χρήσιμος δείκτης, παρόλο που δεν μπορεί να παρέχει μία ολοκληρωμένη εικόνα της αστικής μεταβολής. Αυτό συμβαίνει, διότι η απόκτηση βασικών δημογραφικών δεδομένων είναι δύσκολη, καθώς υπάρχει μία ασυνέπεια καθορισμού των ορίων των πόλεων (Turok και Mykhnenko, 2007). Το ίδιο αναγνωρίζεται και από τον Rieniets (2009), σύμφωνα με τον οποίο η συρρίκνωση των πόλεων σε ποσοτικούς όρους μπορεί να χαρακτηριστεί από μια μείωση του πληθυσμού μέσα σε μία καθορισμένη αστική περιοχή, ωστόσο ο ακριβής ορισμός, η μέτρηση και η σύγκριση των συρρικνούμενων πόλεων, συχνά εμποδίζεται από τον τρόπο που ορίζονται τα όρια των δήμων.

Επίσης, μία μείωση του εργατικού δυναμικού και μία αύξηση των μεγαλύτερων ηλικιακών ομάδων μπορεί να υποδεικνύει μείωση του πληθυσμού. Αυτή η δημογραφική συρρίκνωση συχνά συνδέεται με την οικονομική ύφεση. Όταν δεν υπάρχουν πλέον ευκαιρίες απασχόλησης ή δεν ανταποκρίνονται στις ικανότητες και τα προσόντα του πληθυσμού, οι κάτοικοι είναι πολύ πιθανό να μεταναστεύσουν σε άλλες περιοχές προς αναζήτηση εργασίας (Bontje και Musterd, 2012). Έτσι, οι πόλεις, που συρρικνώνονται λόγω της οικονομικής κρίσης, χάνουν το νεαρότερο κομμάτι του πληθυσμού, το οποίο είναι ευέλικτο προκειμένου να ακολουθήσει τις μεταβαλλόμενες ευκαιρίες απασχόλησης. Αν, όμως οι μορφωμένοι και καταρτισμένοι κάτοικοι ακολουθήσουν καλύτερες ευκαιρίες απασχόλησης, η πόλη χάνει αυτόματα την οικονομική της ανταγωνιστικότητα. Συνεπάγεται επίσης, ότι αν νεαρές γυναίκες μεταναστεύσουν οι επιπτώσεις στα τοπικά ποσοστά γεννήσεων θα είναι σοβαρές (Rieniets, 2009). Έτσι λοιπόν, τα πιο λεπτομερή δημογραφικά στοιχεία μίας συρρικνούμενης πόλης, εφόσον φυσικά είναι διαθέσιμα και συμφωνούν με τον πραγματικό ιστό της πόλης, μπορούν να προσφέρουν μία πιο ολοκληρωμένη εικόνα.

2.2 ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΣΥΡΡΙΚΝΩΣΗΣ

Σε ένα πολύπλοκο φαινόμενο όπως είναι η αστική συρρίκνωση, δεν είναι πάντα εύκολο να γίνει διαχωρισμός των αιτιών και των επιπτώσεων. Είναι απαραίτητο να καθοριστεί «τι προέκυψε αρχικά» και «τι το προκάλεσε» (Bontje και Musterd, 2012).

Στον "Ατλα των Συρρικνούμενων Πόλεων" (Oswalt και Rieniets, 2006), ίσως μία από τις πιο ολοκληρωμένες επισκοπήσεις για τις συρρικνούμενες πόλεις παγκοσμίως, αναφέρονται τέσσερις κατηγορίες αιτιών για την αστική συρρίκνωση, η «καταστροφή», η «απώλεια», η «στροφή» και η «μεταβολή». Στην κατηγορία «καταστροφή», οι αιτίες της συρρίκνωσης είναι οι πόλεμοι, οι φυσικές καταστροφές, όπως οι σεισμοί, οι πλημμύρες, οι επιδημίες και η ρύπανση του περιβάλλοντος. Η «απώλεια» σχετίζεται με τη σπανιότητα των πόρων, όπως το νερό και οι ορυκτές πηγές και τη μαζική απώλεια θέσεων εργασίας. Οι τελευταίες δύο κατηγορίες περιλαμβάνουν την προαστιοποίηση, την επιλεκτική μετανάστευση, καθώς και τη δημογραφική και οικονομική αλλαγή (Bontje, 2004).

Στη διεθνή βιβλιογραφία και σε διάφορες μελέτες, που έχουν γίνει ανά τον κόσμο αναγνωρίζονται τα παρακάτω.

Οι έντονες οικονομικές και πολιτικές αλλαγές συνδέονται άμεσα με την αστική συρρίκνωση. Η εκβιομηχάνιση, μετά το τέλος του 19ου αιώνα, παρήγαγε νέες ευκαιρίες εργασίας στα αστικά κέντρα, ενώ αντίθετα αποδυνάμωσε σημαντικά τον αγροτικό τομέα στην περιφέρεια. Οι πόλεμοι και η οικονομική κρίση στη συνέχεια επέφεραν μεγάλες δημογραφικές και οικονομικές αλλαγές. Οι μαζικές μεταφορές του κεφαλαίου σε άλλους τομείς της οικονομίας και η μετεγκατάστασή του σε άλλες περιοχές του κόσμου, επέφεραν μεταβολές στον διεθνή καταμερισμό της εργασίας οδηγώντας στην αποβιομηχανοποίηση όλης της δυτικής οικονομικής δομής, μέσω ενός νέου προσανατολισμού προς τις υπηρεσίες και την απελευθέρωση της αγοράς. Έτσι, η ραγδαία αστικοποίηση των δυτικών βιομηχανικών χωρών σταμάτησε κατά το δεύτερο μισό του 20ου αιώνα (Reckien και Martinez-Fernandez, 2011).

Αν η αστική ανάπτυξη είναι υπερβολικά εξαρτημένη από έναν τομέα, η ανάπτυξη μπορεί ξαφνικά να μετατραπεί σε παρακμή. Οι πόλεις, που εστιάζουν υπερβολικά σε ένα προϊόν ή ένα σύμπλεγμα οικονομικών δραστηριοτήτων, είναι ιδιαίτερα ευάλωτες. Παραδείγματα τέτοιων πόλεων είναι το Ντιτρόιτ με τις βιομηχανίες αυτοκινήτων και χάλυβα, τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα και η

εξόρυξη σε πόλεις της Βόρειας Αγγλίας και η περιοχή του γερμανικού Ρουρ. Μερικές από αυτές τις πόλεις και περιοχές έχουν καταφέρει να προσαρμοστούν ικανοποιητικά στην μεταφορντική οικονομία, ενώ άλλες βρίσκονται ακόμα σε ύφεση (Bontje, 2004).

Η αστική συρρίκνωση μπορεί να προκληθεί από δυναμικές δημογραφικές αλλαγές, όπως οι δημογραφικές συνέπειες του πολέμου, της γενοκτονίας, των επιδημιών και των φυσικών ή περιβαλλοντικών καταστροφών, καθώς και από τη μετανάστευση, τη μείωση των ποσοστών γεννήσεων, ή τη μείωση του προσδόκιμου ζωής. Οι χαμηλοί δείκτες γεννητικότητας είναι φαινόμενο, που εμφανίζεται στην Ευρώπη (π.χ. Γερμανία, Σουηδία, Φινλανδία, Ισπανία), την Ιαπωνία κ.α. (Rieniets, 2009).

Η μετακίνηση των κατοίκων από τα μεγάλα βιομηχανικά κέντρα προς τις προαστιακές περιοχές οδήγησε σε μία έντονη προαστιοποίηση, οδηγώντας σε έντονα φαινόμενα αστικής συρρίκνωσης. Φαινόμενα προαστιοποίησης έχουν παρατηρηθεί ευρέως σε πόλεις της Αμερικής και της δυτικής Ευρώπης (Martinez-Fernandez κ.α., 2012).

Ένας κοινός παρονομαστής, στα πολύπλοκα αίτια της αστικής συρρίκνωσης είναι ότι κάθε συρρικνούμενη πόλη έχει επηρεαστεί σημαντικά από τις δυνάμεις της παγκοσμιοποίησης. Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, οι παγκόσμιες χρηματοοικονομικές ροές και η διεθνοποίηση των παραγωγικών διαδικασιών αποτελούν βαθύτατα αίτια της συρρίκνωσης πολλών βιομηχανικών πόλεων, που δεν έχουν καταφέρει να βρουν μια θέση στο σημερινό ανταγωνιστικό διεθνές οικονομικό περιβάλλον (Pallagst, 2010).

Οι Reckien και Martinez-Fernandez (2011) συγκεντρώνουν στον παρακάτω Πίνακα 1 διάφορες αιτίες της αστικής συρρίκνωσης και διάφορες περιοχές στις οποίες έχει εκδηλωθεί.

2.3 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΣΥΡΡΙΚΝΩΣΗΣ

Η αστική συρρίκνωση δεν είναι νέο φαινόμενο, καθώς συνέβαινε κατά τη διάρκεια οικονομικής κρίσης, πολέμων, επαναστάσεων και συστηματικών μετασχηματισμών, όπως επίσης επιδημιών ή επικίνδυνων καταστροφών με μεταγενέστερες απώλειες πληθυσμού (Rieniets, 2009).

	Αίτια	Πρόσφατα παραδείγματα
Τρόπος ζωής/ κοινωνικά	Προαστιοποίηση	Γερμανία και Ηνωμένο Βασίλειο, ΗΠΑ (π.χ. Νιτρώιτ), Αυστρία, Σουηδία, Τζακάρτα, Σεούλ, Μανίλα, Γκουανταλαχάρα
	Χαμηλοί δείκτες γεννητικότητας, γήρανση του πληθυσμού	Ανατολική Γερμανία, ανατολική Ευρώπη, Ιαπωνία
	Επιδημίες, πείνα	Υπό-Σαχάρια Αφρική
Οικονομικά/ βιομηχανία	Οικονομική ύφεση	Πεκαλόγκαν και Τεγκάλ (Ινδονησία), Λινχάρες (Βραζιλία), Βαλέρα (Βενεζουέλα), Οριζάμπα (Μεξικό), Φουχίν και Καιγουάν (Κίνα), Μουφουλίρα (Ζάμπια)
	Αποβιομηχάνιση και απο-αστικοποίηση, ανεπαρκή συστήματα καινοτομίας	"Ζώνη Σκουριάς" στις ΗΠΑ, περιοχές εξόρυξης στην Αυστραλία, περιοχή του Ρουρ στη Γερμανία, μεσαίες και μεγάλες πόλεις στην ανατολική Γερμανία μετά την επανένωση και στην Ανατολική Ευρώπη, πόλεις στην κεντρική και βορειοδυτική περιοχή και άλλες μεγάλες πόλεις στην Αγγλία, Νορντ-Πα-Ντε-Σαλέ της Γαλλίας, μεγάλες πόλεις στην Ιταλία (π.χ. Βενετία)
Περιβαλλοντικά	Περιβαλλοντικές καταστροφές/κακές περιβαλλοντικές συνθήκες	Σοβιετική Ένωση, Νέα Ορλεάνη (Αμερική), η Ινδική πόλη Σινγκραούλι Μινατίτλαν (Μεξικό)
	Κλιματική αλλαγή	Νησιά του Ειρηνικού
Εξωτερικά (πολιτικά, θρησκευτικά και ιστορικά)	Διαμάχες, πόλεμοι	Ιράν, μέση Ανατολή, Αμπόν (Ινδονησία), Γκουαρένας και Κάτια Λα Μαρ (Βενεζουέλα)
	Διοικητικές αλλαγές/ εδαφική ανακατανομή	Χαόζου, Γιαντσέγκ, Τσιγκμέν, Πινγκτσιάν, Χιάογκαν, Γιουλίν και άλλες οκτώ πόλεις της Κίνας, Νόβα Ιγκουάχου (Βραζιλία)
	Πολιτικές αλλαγές (π.χ. μετα-σοσιαλιστικές αλλαγές)	Ανατολική Γερμανία, ανατολική Ευρώπη

Πίνακας 1: Αιτίες της αστικής συρρίκνωσης με παραδείγματα.

Πηγή: Reckien και Martínez-Fernandez (2011)

2.3.1 Η ΑΣΤΙΚΗ ΣΥΡΡΙΚΝΩΣΗ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

Κάνοντας μία ανασκόπηση σε ιστορικά γεγονότα παρατηρείται ότι, τόσο η φάση της συρρίκνωσης όσο και η φάση της ανάπτυξης, ήταν μέρη της ιστορίας μιας πόλης. Πόλεμοι, καταστροφές, επιδημίες, όπως επίσης και οι συνέπειες των οικονομικών, πολιτικών και κοινωνικών αλλαγών έθεταν σε κίνδυνο τους αστικούς πληθυσμούς. Μερικά γνωστά παραδείγματα από την ιστορία αποτελούν η Καρχηδόνα, η οποία καταστράφηκε κατά τον τρίτο Καρχηδονιακό

Πόλεμο από τους Ρωμαίους (146 π.Χ.), η Πομπηία, η οποία καταστράφηκε και θάφτηκε πλήρως από μια έκρηξη του Βεζούβιου (79 μ.Χ.), η αρχαία Ρώμη, που παρουσίασε σοβαρή μείωση του πληθυσμού μετά την πτώση της Δυτικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και τη μετατόπιση των κεφαλαίων στην Κωνσταντινούπολη, η Κωνσταντινούπολη, που λεηλατήθηκε από τους σταυροφόρους (1204 μ.Χ.) και δεν ανέκαμψε για δεκαετίες, το Παρίσι, το οποίο επλήγη από την πανούκλα (1466 μ.Χ.), το Λονδίνο, που κάηκε κατά τη διάρκεια της "Μεγάλης Φωτιάς" (1666 μ.Χ.), η Λισσαβόνα, που καταστράφηκε από σεισμό (1755 μ.Χ.) (Rieniets, 2009).

2.3.2 Η ΕΚΒΙΟΜΗΧΑΝΙΣΗ

Μετά το τέλος του 19ου αιώνα, η εντατικοποιημένη εκβιομηχάνιση στην Ευρώπη οδήγησε σε μία έντονη δημογραφική αλλαγή, κατά την οποία δημιουργήθηκαν μεγάλα πολεοδομικά συγκροτήματα, από τη μία πλευρά, και συρρίκνωση πόλεων ή περιοχών, από τη άλλη. Ένας λόγος, που συντέλεσε και διευκόλυνε αυτές τις αλλαγές, ήταν η κατασκευή του σιδηροδρομικού συστήματος (Pallagst, 2010). Η εκβιομηχάνιση παρήγαγε νέες ευκαιρίες εργασίας στα αστικά κέντρα, ενώ αντίθετα αποδυνάμωσε σημαντικά τον αγροτικό τομέα στην περιφέρεια. Το αποτέλεσμα ήταν η έντονη προσέλκυση εργαζομένων στα βιομηχανικά κέντρα από τις αγροτικές περιοχές. Η πρωτοφανής αυτή αγροτικό-αστική μετανάστευση οδήγησε στη διόγκωση των νέων βιομηχανικών κέντρων, με τη ραγδαία αύξηση των αστικών πληθυσμών και την εγκατάλειψη των μικρότερων αγροτικών περιοχών ή πόλεων.

Μέσα σε λίγες δεκαετίες οι πληθυσμοί πολλών ευρωπαϊκών και αμερικανικών πόλεων αυξήθηκαν δραματικά. Οι περισσότερες βιομηχανικές μητροπόλεις ήταν πλέον ασφυκτικά γεμάτες και οι συνθήκες διαβίωσης ήταν δυσβάσταχτες. Η βιομηχανική πόλη έτσι, έγινε συνώνυμη με την καπιταλιστική εκμετάλλευση της εργατικής τάξης και την κοινωνική υποβάθμιση της (Rieniets, 2009).

2.3.3 ΠΟΛΕΜΟΙ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Στο πρώτο μισό του 20ου αιώνα η συρρίκνωση σταμάτησε να αφορά μόνο μεμονωμένες πόλεις ή αστικές περιοχές, αλλά επεκτάθηκε και σε μεγαλύτερο

αριθμό πόλεων ως συνέπεια των παγκόσμιων εξελίξεων. Οι πόλεμοι και η οικονομική κρίση είχαν δραματικές επιπτώσεις σε μερικούς αστικούς πληθυσμούς.

Η Οκτωβριανή Επανάσταση το 1917 είχε πολύ σημαντική επίπτωση στις ρωσικές πόλεις. Εκατομμύρια κάτοικοι των αστικών κέντρων κατέφυγαν στην ύπαιθρο, προκειμένου να επιβιώσουν με τους πόρους της γεωργίας. Για αρκετά χρόνια, στις πόλεις της Ρωσίας, παρατηρούνταν πολύ σημαντικές μειώσεις πληθυσμού. Η Μόσχα, για παράδειγμα, έχασε το 32% του πληθυσμού της (Rieniets, 2009).

Αργότερα, με τη Μεγάλη Ύφεση της δεκαετίας του 1930, οι διεθνής αγορές των βιομηχανικών προϊόντων κατέρρευσαν και παρατηρήθηκε μία προσωρινή μετανάστευση από τα αστικά κέντρα προς τις αγροτικές περιοχές. Στην Αγγλία, τη Γαλλία, τη Γερμανία και τις Ηνωμένες Πολιτείες, οι άνθρωποι άφησαν τις πόλεις και κατευθύνθηκαν προς αγροτικές πόλεις ή οικισμούς, προκειμένου να καλύψουν τις βασικές τους ανάγκες. Συγκεκριμένα, στις Ηνωμένες Πολιτείες, 23 μεγάλες πόλεις παρουσίασαν μείωση πληθυσμού. Αυτό συνέβη διότι, οι καθιερωμένοι εμπορικοί δρόμοι άρχισαν να αλλάζουν, καθώς οι βιομηχανίες, το κεφάλαιο και η εργασία μετανάστευσαν σε άλλες περιοχές. Οι παλαιές βιομηχανικές περιοχές είχαν συγκεντρώσει πολλά μειονεκτήματα, όπως το υψηλό κόστος για την ιδιοκτησία και την ανθρώπινη εργασία, την έλλειψη διαθέσιμων χώρων για τις νέες επιχειρήσεις και τη μειωμένη προσβασιμότητα (Reckien και Martinez-Fernandez, 2011).

Κατά τη διάρκεια του πρώτου μισού του 20ου αιώνα έλαβαν μέρος και οι δύο παγκόσμιοι πόλεμοι. Οι συνέπειες, που είχαν στους αστικούς πληθυσμούς, ήταν τεράστιες. Αξίζει να σημειωθεί ότι καταστράφηκαν περισσότερες ζωές και πόλεις στον 20ο αιώνα από ότι ποτέ πριν και ειδικότερα πόλεις, οι οποίες είχαν γίνει κέντρα της βιομηχανικής παραγωγής και ήταν μεγάλης στρατηγικής σημασίας. Κατά τον δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, η μηχανοποίηση και η εκβιομηχάνιση των εχθροπραξιών, με τη χρήση πιο τεχνολογικά προηγμένων όπλων, ήταν γεγονός. Η καταστροφικότητα των όπλων αυτών έγινε προφανής, όταν πολλές πόλεις, όπως το Ρότερνταμ, το Στάλινγκραντ, το Αμβούργο, το Τόκιο, η Δρέσδη και πολλές ακόμα βομβαρδίστηκαν, ενώ οι ατομικές βόμβες κατέστρεψαν το μεγαλύτερο μέρος από τη Χιροσίμα και το Ναγκασάκι.

Η απειλή του πολέμου και της μαζικής καταστροφής ακόμα και σήμερα είναι παρούσα. Ωστόσο, οι πόλεις σήμερα απειλούνται κυρίως από τη διεθνή τρομοκρατία και τις εθνικές διαμάχες. Σε χώρες όπως, το Ιράκ, η πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία και ο Καύκασος περιοχές οι εθνικές και οι εθνικιστικές διαμάχες ήταν αρκετά έντονες (Rieniets, 2009).

2.3.4 ΠΡΟΑΣΤΙΟΠΟΙΗΣΗ

Η ραγδαία αστικοποίηση των δυτικών βιομηχανικών χωρών σταμάτησε κατά το δεύτερο μισό του 20ου αιώνα. Η στασιμότητα και η μείωση των πληθυσμών, αποτελούσε πλέον ένα διαδεδομένο και μακροπρόθεσμο φαινόμενο. Από το 1950 έως το 1960, ο αριθμός των συρρικνούμενων πόλεων είχε αυξηθεί σημαντικά, καθώς σύμφωνα με τα απογραφικά στοιχεία εκείνης της εποχής, η μέση μείωση του πληθυσμού αυξήθηκε και η μέση διάρκεια της απώλειας πληθυσμού έγινε πιο παρατεταμένη. Το 1970 οι συρρικνούμενες πόλεις ήταν 235, ενώ μέχρι το 1980 έφτασαν τις 250 (Rieniets, 2009).

Εκτός από τις παρακμάζουσες βιομηχανικές πόλεις, ένας άλλος λόγος, που συνέτεινε σε αυτό, ήταν και η προαστιοποίηση. Σε πολλές περιοχές η διαδικασία της αστικοποίησης πέρασε σε μια διαδικασία προαστιοποίησης, πράγμα που σημαίνει ότι η οικονομική και δημογραφική ανάπτυξη είχε αρχίσει να εξαπλώνεται έξω από τα αστικά κέντρα. Οι αστικές εγκαταστάσεις, του λιανικού εμπορίου, της αναψυχής και η βιομηχανία εξαπλώθηκαν στην ενδοχώρα, απορροφώντας τους οικονομικούς, φορολογικούς, και δημογραφικούς πόρους από την καρδιά των πόλεων (Rieniets, 2009). Η κλασική οικονομική άποψη λαμβάνοντας υπόψη τις προτιμήσεις των ανθρώπων, καθώς και την αλληλεξάρτηση της γης, του κόστους μετακινήσεων και της στέγασης, προβλέπουν την παρακμή των κέντρων των πόλεων και την ανάπτυξη στην περιφέρεια. Από τη μία πλευρά οι εύποροι καταναλωτές, μπορούν να έχουν στέγαση στην άκρη της πόλης και να πληρώνουν τα έξοδα της μεταφοράς, ενώ από την άλλη πλευρά τα άτομα με χαμηλό εισόδημα επικεντρώνονται στο αστικό πυρήνα, καθώς τα έξοδα στέγασης και μεταφοράς είναι μικρότερα (Martinez-Fernandez κ.α., 2012).

Η προαστιοποίηση ήταν ένα πολύ έντονο φαινόμενο σε όλο το δυτικό κόσμο, αλλά πολύ περισσότερο στην Αμερική. Μέχρι το 1970 περισσότερες πόλεις

βίωναν την αστική συρρίκνωση παρά την ανάπτυξη και ο αριθμός των κατοίκων, που ζούσαν στα προάστια, διπλασιάστηκε. Η διαδικασία της προαστιοποίησης όμως, άρχισε να επηρεάζει και πόλεις άλλων βιομηχανικών χωρών, όπως της Μεγάλης Βρετανίας, της Γερμανίας, της Ιταλίας, της Γαλλίας και της Ιαπωνίας (Rieniets, 2009).

2.3.5 Η ΑΠΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΣΗ

Πέρα από το φαινόμενο της προαστιοποίησης, ο πιο σημαντικός λόγος της αστικής συρρίκνωσης ήταν οι δομικές οικονομικές αλλαγές. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, συνέβησαν μαζικές μεταφορές του κεφαλαίου σε άλλους τομείς της οικονομίας και μετεγκατάστασή του σε άλλες περιοχές του κόσμου. Αργότερα, οι τεχνολογικές καινοτομίες στις επιχειρήσεις έδωσαν μεγαλύτερη ελευθερία στις κινήσεις των βιομηχανιών, με συνέπεια, όλο και περισσότερες να μετακινούνται σε άλλες περιοχές.

Αυτές οι μακρο-κλίμακας διαρθρωτικές αλλαγές οδήγησαν στην αποβιομηχάνιση των ευρωπαϊκών περιφερειών. Γενικότερα όμως, οι μεταβολές αυτές στον διεθνή καταμερισμό της εργασίας οδήγησαν στην αποβιομηχανοποίηση όλης της δυτικής οικονομικής δομής, μέσω ενός νέου προσανατολισμού προς τις υπηρεσίες και την απελευθέρωση της αγοράς. Το δυτικό βιομηχανικό πρότυπο συνδέθηκε στενά με την ανάπτυξη των πόλεων. Έτσι, ο μετασχηματισμός του βιομηχανικού τρόπου παραγωγής οδήγησε σε μία εκτεταμένη κρίση για αυτές τις πόλεις. Η εκβιομηχάνιση συνδέθηκε με την αστικοποίηση, ενώ η αποβιομηχάνιση συνδέθηκε με την από-αστικοποίηση και την προαστιοποίηση (Reckien και Martinez-Fernandez, 2011).

Η αποβιομηχάνιση είχε σημαντικές επιπτώσεις σε πολλές πόλεις της Μεγάλης Βρετανίας. Στα καθιερωμένα βιομηχανικά κέντρα, όπως το Μπέρμιγχαμ, η Γλασκόβη, το Λίβερπουλ, το Μάντσεστερ, το Νιούκαστλ και το Σέφιλντ, τεράστιες βιομηχανικές περιοχές εγκαταλείφθηκαν κατά το δεύτερο μισό του 20ου αιώνα. Το Μάντσεστερ, που είναι γνωστό ως η πρώτη βιομηχανική πόλη στον κόσμο και ήταν μία από τις πρώτες μεγάλες πόλεις, εμφάνισε μείωση πληθυσμού από το 1930 μέχρι το 1990.

Η αποβιομηχάνιση, συνοδεύτηκε από την ανάπτυξη των προαστίων και οδήγησε στην εγκατάλειψη των κατοικιών στο κέντρο της πόλης, την παρακμή

των εγκαταλελειμμένων γειτονιών και την κοινωνική υποβάθμιση (Haase κ.α., 2013).

2.3.6 Η ΜΕΤΑ-ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Οι πολιτικές αλλαγές, που συνέβησαν στην ανατολική Ευρώπη τη δεκαετία του '90, είχαν σημαντικές επιπτώσεις στις χώρες αυτές. Η πτώση της Σοβιετικής Ένωσης προκάλεσε μεγάλη αστική κρίση στις πόλεις του ανατολικού μπλοκ. Μέσα σε λίγα μόνο χρόνια, σε πολλές πόλεις της πρώην Σοβιετικής Ένωσης δημιουργήθηκε πολιτική, οικονομική και δημογραφική αστάθεια. Προκλήθηκε επίσης, ραγδαία μείωση του πληθυσμού, καθώς υπήρξε ένα μεγάλο κύμα μετανάστευσης προς τις πόλεις της δύσης. Ενώ τη δεκαετία το '80 27 σοβιετικές πόλεις βίωναν μείωση πληθυσμού, τη δεκαετία του '90 αυξήθηκαν σε 216. Η Ρωσία, η Βουλγαρία, η Ουγγαρία, η Ουκρανία και η Ανατολική Γερμανία είναι από τις χώρες, που επηρεάστηκαν βαθιά από την κατάρρευση του πολιτικού συστήματος (Rieniets, 2009).

2.3.7 Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ

Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, οι παγκόσμιες χρηματοοικονομικές ροές και η διεθνοποίηση των παραγωγικών διαδικασιών αποτελούσαν και αποτελούν ακόμα μέχρι σήμερα βαθύτατα αίτια της συρρίκνωσης πολλών βιομηχανικών πόλεων, που δεν έχουν καταφέρει να βρουν μια θέση στο σημερινό ανταγωνιστικό διεθνές οικονομικό περιβάλλον (Pallagst, 2010).

Η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης έχει σαν αποτέλεσμα, οι ιδιωτικές επενδύσεις να είναι συγκεντρωμένες σε περιφέρειες και πόλεις, που διαθέτουν υποδομές υψηλής ποιότητας, υψηλά επίπεδα του ανθρώπινου δυναμικού, και πυκνά δίκτυα μεταξύ φορέων εκμετάλλευσης. Δημιουργείται δηλαδή, ένας μικρός αριθμός «παγκόσμιων πόλεων», οι οποίες συγκεντρώνουν υψηλού επιπέδου χρηματοοικονομικές δραστηριότητες, όπως και δικτύων πληροφοριών και επικοινωνιών. Καθώς, η παγκοσμιοποίηση ευνοεί την κινητικότητα των ανθρώπων, το αποτέλεσμα είναι αυτές οι πόλεις να συγκεντρώνουν μεγάλο μέρος του πληθυσμού, ενώ οι υπόλοιπες να παρουσιάζουν συρρίκνωση του πληθυσμού τους. Μερικές κοινότητες ή και ολόκληρες χώρες, οι οποίες έχουν

χαμηλά ποσοστά γεννητικότητας και ραγδαία γήρανση, όπως η Ιαπωνία ή η Γερμανία, η κινητικότητα των νέων ανθρώπων, έχει σαν αποτέλεσμα την ταχεία συρρίκνωσή τους (Martinez-Fernandez κ.α., 2012).

2.3.8 ΤΟ ΝΕΟΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Ο νεοφιλελευθερισμός είναι μία πολιτική και οικονομική θεωρία, η οποία προτείνει ότι η ανθρώπινη ευημερία μπορεί να επιτευχθεί καλύτερα με την απελευθέρωση των επιμέρους επιχειρηματικών ελευθεριών, που θεσμικά στηρίζεται στα δικαιώματα ιδιοκτησίας, τις ελεύθερες αγορές και το ελεύθερο εμπόριο. Ο ρόλος της κυβέρνησης είναι να εγγυάται αυτές τις ελευθερίες. Η απορρύθμιση, η ιδιωτικοποίηση και ο κρατικός περιορισμός των κοινωνικών παροχών είναι κοινά χαρακτηριστικά της νεοφιλελεύθερης πολιτικής. Στη σύγχρονη καπιταλιστική κοινωνία, η νεοφιλελεύθερη πολιτική στοχεύει στην αποκατάσταση και διατήρηση των οικονομικών και πολιτικών προνομίων των ανώτερων οικονομικών τάξεων μέσω της ιδιωτικοποίησης όλων των πτυχών της οικονομικής ζωής, η χρηματοπιστικοποίηση του ρίσκου και του χρέους, τη διαχείριση και τη χειραγώγηση των οικονομικών κρίσεων και των κρατικών τακτικών. Η φυσική και οικονομική παρακμή του νεοφιλελεύθερου σχεδίου πηγάζει από τις νέες διεργασίες της συσσώρευσης του πλούτου από τους λίγους, μέσω της αυξανόμενης αποστέρησης των μαζών (Harvey, 2005- που παρουσιάζεται στους Martinez-Fernandez κ.α., 2012).

2.3.9 Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Σήμερα, η παγκόσμια οικονομία αντιμετωπίζει και πάλι μια μεγάλη χρηματοπιστωτική κρίση, η οποία καταδεικνύει την ευπάθεια των σημερινών μοντέλων οικονομικής ανάπτυξης και την αποτυχία των αγορών εργασίας, που κάποτε φαινόταν ισχυρή και σταθερή (π.χ. Βόρεια Αμερική, Ευρώπη) (Martinez-Fernandez κ.α., 2012). Οι μαζικές απολύσεις, η κατάρρευση μεγάλων εταιρειών και η ύφεση στην μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις είναι μερικές από τις επιπτώσεις της σύγχρονης οικονομικής κρίσης. Ο αριθμός των προβληματικών περιοχών έτσι, αυξήθηκε ραγδαία σε όλο τον κόσμο και η αστική συρρίκνωση πλέον αποτελεί σοβαρό φαινόμενο (Reckien και Martinez-Fernandez, 2011).

Στις συζητήσεις, που έχουν γίνει για τις συρρικνούμενες πόλεις στη Γερμανία και στη Βόρεια Αμερική, έχει υπογραμμιστεί η στροφή από τις παραδοσιακές θεωρίες της αστικής ανάπτυξης και της αλλαγής σε άλλους τρόπους σχεδιασμού για την αστική ζωή, η οποία θα πρέπει να επικεντρώνεται σε μία έξυπνη ανάπτυξη (Martinez-Fernandez κ.α., 2012).

2.3.10 ΦΥΣΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

Διάφορα περιβαλλοντικά φαινόμενα, όπως η κλιματική αλλαγή, η άνοδος της στάθμης της θάλασσας, η ερημοποίηση, η εξάντληση του γλυκού νερού και των ορυκτών καυσίμων, μπορούν να δημιουργήσουν μεγάλα μεταναστευτικά κύματα. Οι σεισμοί στο Τάνγκσαν της Κίνας, στο Τόκιο της Ιαπωνίας, στο Έρζιγκαν της Τουρκίας, οι πλημμύρες στην Κίνα κατά μήκος του Γιανγκτσέ, η θύελλα στο Μπόλα και στο Τσιταγκόνγκ του Μπαγκλαντές αποτελούν τρανταχτά παραδείγματα φυσικών καταστροφών στον 20ο αιώνα. Μία από τις πιο δραματικές καταστροφές τα τελευταία χρόνια είναι αυτή που προκάλεσε ο τυφώνας Κατρίνα, ο οποίος χτύπησε τη Νέα Ορλεάνη το 2005. Ένα εκατομμύριο άνθρωποι της περιοχής αναγκάστηκαν να κινηθούν στην ενδοχώρα και αποτέλεσαν την πρώτη μαζική μετακίνηση «κλιματικών προσφύγων».

Τα τελευταία χρόνια πολλοί επιστήμονες προειδοποιούν για μεγάλα μεταναστευτικά κύματα εξαιτίας των περιβαλλοντικών συνθηκών. Παρότι προβλέπεται κίνηση από τις αγροτικές περιοχές προς τα αστικά κέντρα για την εύρεση εργασίας και υψηλότερου βιοτικού επιπέδου, θεωρείται πολύ πιθανό αρκετές πόλεις να μην μπορέσουν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις για καλύτερη διαβίωση, καθώς υπάρχουν ελλείψεις υποδομές, έλλειψη νερού και ασφάλεια (Rieniets, 2009).

2.4 ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΣΤΙΚΗΣ ΣΥΡΡΙΚΝΩΣΗΣ

Η αστική συρρίκνωση είναι φαινόμενο διαδεδομένο σε όλο τον κόσμο. Πολλές μελέτες και συζητήσεις, που έχουν γίνει σχετικά με τις συρρικνούμενες πόλεις, επικεντρώνονται στην Αμερική και στην Ευρώπη, καθώς το φαινόμενο αστικής συρρίκνωσης σε αυτές τις περιοχές ήταν και είναι πολύ έντονο.

2.4.1 Η ΑΣΤΙΚΗ ΣΥΡΡΙΚΝΩΣΗ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

Η μείωση του πληθυσμού των μεγάλων αστικών κέντρων της Αμερικής ξεκίνησε το 1930. Από το 1820 έως το 1929 πολύ λίγες πόλεις εμφάνισαν μείωση του πληθυσμού τους. Κατά την περίοδο αυτή, δηλαδή την περίοδο της εκβιομηχάνισης, το συνηθισμένο ήταν οι πόλεις να αναπτύσσονται. Μετά την μεγάλη οικονομική ύφεση, που ξέσπασε το 1929 όμως, το πρότυπο αυτό της ανάπτυξης άλλαξε. Όλο και περισσότερες πόλεις άρχισαν να χάνουν πληθυσμό. Μέχρι το 1950 το φαινόμενο αυτό ήταν πλέον ευρύ και επίμονο (Bauergrad, 2001). Ενδεικτικά, 18 από τις 25 μεγαλύτερες πόλεις της χώρας, παρουσίασαν απώλεια πληθυσμού, 9 από αυτές τις πόλεις συνέχισαν να συρρικνώνονται μέχρι το 2000, και 5 από αυτές, η Φιλαδέλφεια, το Ντιτρόιτ, το Κλίβελαντ, το Μπάφαλο, και το Πίτσμπουργκ εξακολουθούν να συρρικνώνονται (Rieniets, 2009). Πιο πρόσφατα, μέχρι το 2008, 180 από τις 280 μητροπολιτικές περιοχές αναπτύσσονται αργά ή συρρικνώνονται. Το φαινόμενο έγινε ακόμα πιο έντονο μετά την παγκόσμια οικονομική κρίση, που ξέσπασε το 2008 (Pallagst, 2014).

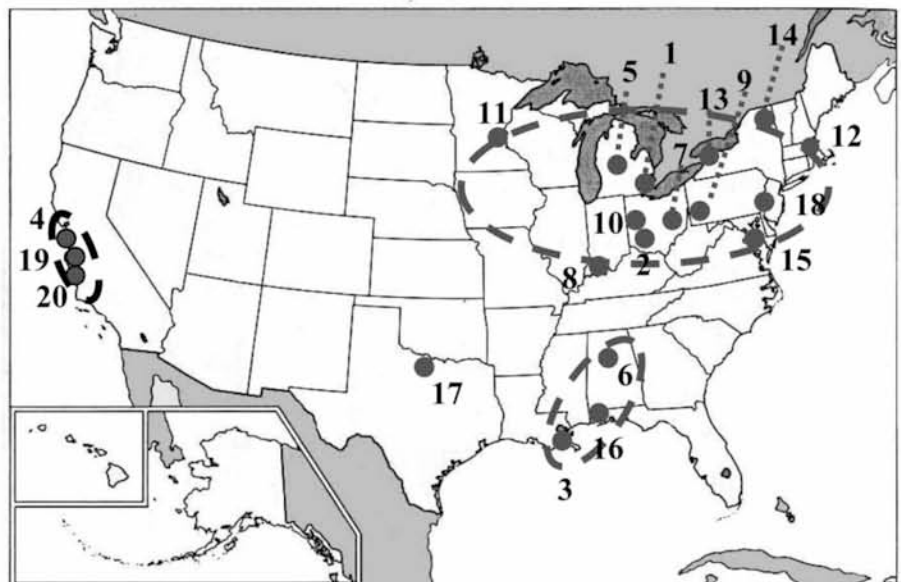
Μετά τη δεκαετία του '70, η αποβιομηχάνιση είχε σημαντικές επιπτώσεις σε αρκετές πόλεις της Αμερικής, και κυρίως στις πόλεις, οποίες εξαρτώνταν σημαντικά από τον τομέα της βιομηχανίας. Η μείωση του αριθμού των θέσεων εργασίας είχε σαν αποτέλεσμα να δημιουργηθεί ένα μεγάλο μεταναστευτικό κύμα προς άλλες περιοχές, οδηγώντας σταδιακά σε συρρίκνωση. Παράλληλα, η κατασκευή ενός μεγάλου συστήματος αυτοκινητοδρόμων διευκόλυνε τις μεταφορές και σε συνδυασμό με τις φορολογικές πολιτικές, που ευνοούσαν τις νέες εγκαταστάσεις, είχε σαν αποτέλεσμα την μετεγκατάσταση των μεγάλων επιχειρήσεων, και κατά συνέπεια και σημαντικό αριθμό εργαζομένων. Κατέστησε επίσης, εύκολη και γρήγορη τη μετακίνηση των κατοίκων των προαστίων προς τους χώρους εργασίας τους (Bauergrad, 2001). Παράλληλα, η ανάπτυξη της μεσαίας τάξης της έδωσε τη δυνατότητα να μπορεί να αγοράσει μονοκατοικίες και αυτοκίνητα, που υποστηρίζονταν από δάνεια με χαμηλό επιτόκιο (Martinez-Fernandez κ.α., 2012).

Έτσι, η ανάπτυξη της μεσαίας τάξης, η επέκταση των δικτύων αυτοκινητοδρόμων, η αποκέντρωση της απασχόλησης και των εγκαταστάσεων, σε συνδυασμό με μια τάση προς τον φυλετικό διαχωρισμό, οδήγησαν σε μια μαζική φυγή των λευκών κατοίκων, κυρίως της μεσαίας τάξης, από τα αστικά

κέντρα προς τις προαστιακές περιοχές. Οι κοινωνικές, δημογραφικές και οικονομικές συνέπειες ήταν τεράστιες, κυρίως στις βορειοανατολικές Ηνωμένες Πολιτείες (Martinez-Fernandez κ.α., 2012), όπως αποτυπώνεται στην Εικόνα 1.

Κατά τη διαδικασία της προαστιοποίησης οι περιοχές συρρίκνωσης και αύξησης είναι σε στενή χωρική και δημογραφική εξάρτηση. Το Ντιτρόιτ, για παράδειγμα συρρικνώθηκε από σχεδόν 2 εκατομμύρια κατοίκους, το 1950 σε λιγότερο από 1 εκατομμύριο, το 2000. Οι προαστιακές περιοχές γύρω από το Ντιτρόιτ (Γουέην, Όουκλαντ, και Μάκομπ), σχεδόν τριπλασιάστηκαν από 1,2 εκατομμύρια σε περισσότερα από 3 εκατομμύρια, στο ίδιο χρονικό διάστημα. Όπως το Ντιτρόιτ, πολλές πόλεις οδηγήθηκαν σε συρρίκνωση, καθώς οι κάτοικοι μετατοπίστηκαν σε προαστιακές περιοχές με αυξανόμενο πληθυσμό και αναπτυσσόμενη οικονομική δύναμη (Rieniets, 2009).

- 1 Detroit
- 2 Cincinnati
- 3 New Orleans
- 4 San Francisco
- 5 Flint
- 6 Birmingham
- 7 Cleveland
- 8 Evansville
- 9 Pittsburgh
- 10 Dayton
- 11 St. Paul
- 12 Boston
- 13 Buffalo
- 14 Rochester
- 15 Washington
- 16 Mobile
- 17 Wichita Falls
- 18 Philadelphia
- 19 Sunnyvale
- 20 Daly City

Εικόνα 1 : Αστική συρρίκνωση στις Ηνωμένες Πολιτείες, 2000-2004, με βάση τα στοιχεία της Απογραφής των ΗΠΑ.

Πηγή: Pallagst (2010)

2.4.2 Η ΑΣΤΙΚΗ ΣΥΡΡΙΚΝΩΣΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Στην Ευρώπη με το τέλος του 19ου αιώνα, η εκβιομηχάνιση οδήγησε σε διαδικασίες έντονης αστικοποίησης, δημιουργώντας μεγάλα πολεοδομικά συγκροτήματα, αφενός, και συρρικνούμενες πόλεις ή περιοχές, από την άλλη

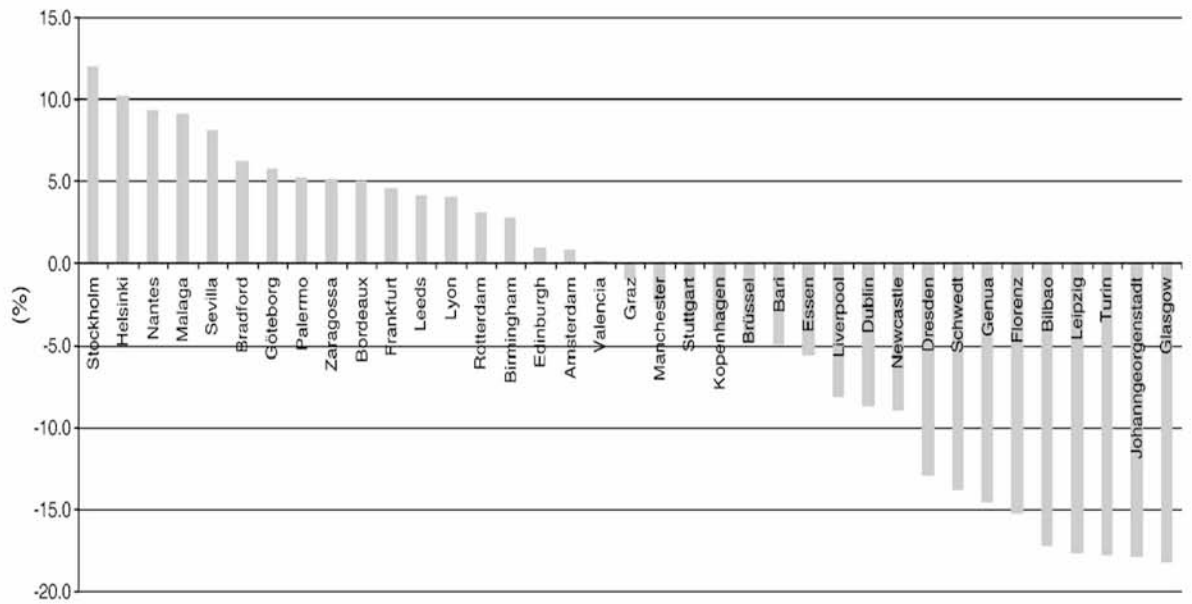
πλευρά (Pallagst, 2010). Μετά τον δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, παρατηρήθηκε ότι το 40% του συνόλου των ευρωπαϊκών πόλεων με περισσότερους από 200.000 κατοίκους είχε παρουσιάσει μείωση πληθυσμού (Turok και Mykhnenko 2007).

Η αστική συρρίκνωση λοιπόν, στην Ευρώπη αποτελεί ένα διαδεδομένο και σημαντικό φαινόμενο. Συναντάται κυρίως στις μετα-σοσιαλιστικές χώρες, όπως τη Βουλγαρία, τη Λετονία, τη Ρουμανία, την Ουγγαρία, τη Σλοβακία και το ανατολικό τμήμα της Γερμανίας, στις βόρειες χώρες, κυρίως τη Σουηδία και τη Φινλανδία, αλλά και στις νότιες όπως στην Ισπανία και την Ιταλία (Εικόνα 2) (Hollander κ.α., 2009). Στο Σχήμα 2 εμφανίζεται η μεταβολή στον πληθυσμό μερικών πόλεων της Ευρώπης κατά τα έτη 1981-1996. Σύμφωνα με τον Αστικό Έλεγχο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2007), από τις 220 μεγάλες και μεσαίες ευρωπαϊκές πόλεις, το 57% εμφάνισε μείωση πληθυσμού, από το 1996 έως το 2001 (Wiechman και Pallagst, 2012).

Οι ευρωπαϊκές αιτίες της συρρίκνωσης είναι πολύπλοκες και εν μέρει αλληλεπικαλυπτόμενες. Στις μετα-σοσιαλιστικές χώρες, οι διαδικασίες της οικονομικής αλλαγής οδήγησαν στη δημιουργία ενός μεταναστευτικού κύματος. Από αυτή τη μετανάστευση ευνοούνται συνήθως οι μεγαλύτερες πόλεις και αποδυναμώνονται οι απομακρυσμένες και περιφερειακές πόλεις. Παράλληλα, σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες τα ποσοστά γεννητικότητας είναι ιδιαίτερα χαμηλά, συμβάλλοντας στην περαιτέρω συρρίκνωση των πόλεων (Pallagst, 2008).

2.4.2.1 Η ΑΣΤΙΚΗ ΣΥΡΡΙΚΝΩΣΗ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ

Η αποβιομηχάνιση και η παγκοσμιοποίηση στη Γαλλία και τη Μεγάλη Βρετανία οδήγησε στην αλλαγή της διάρθρωσης της οικονομίας. Η έντονη κινητικότητα του κεφαλαίου είχε σαν αποτέλεσμα την μετεγκατάσταση των επενδύσεων σε τομείς υψηλότερου κέρδους. Συνέβη, λοιπόν, μία ταχεία αναδιάταξη των χώρων παραγωγής και διανομής. Μερικές πόλεις ωφελήθηκαν από αυτή την οικονομική αναδιάρθρωση, ενώ άλλες έμειναν πίσω από αυτή τη διαδικασία, εντείνοντας έτσι την κοινωνική διαφοροποίηση μεταξύ των αστικών περιοχών. Αυτές οι περιοχές αντιμετωπίζουν πολλά κοινωνικά προβλήματα και υφίστανται μία οικονομική και δημογραφική παρακμή.

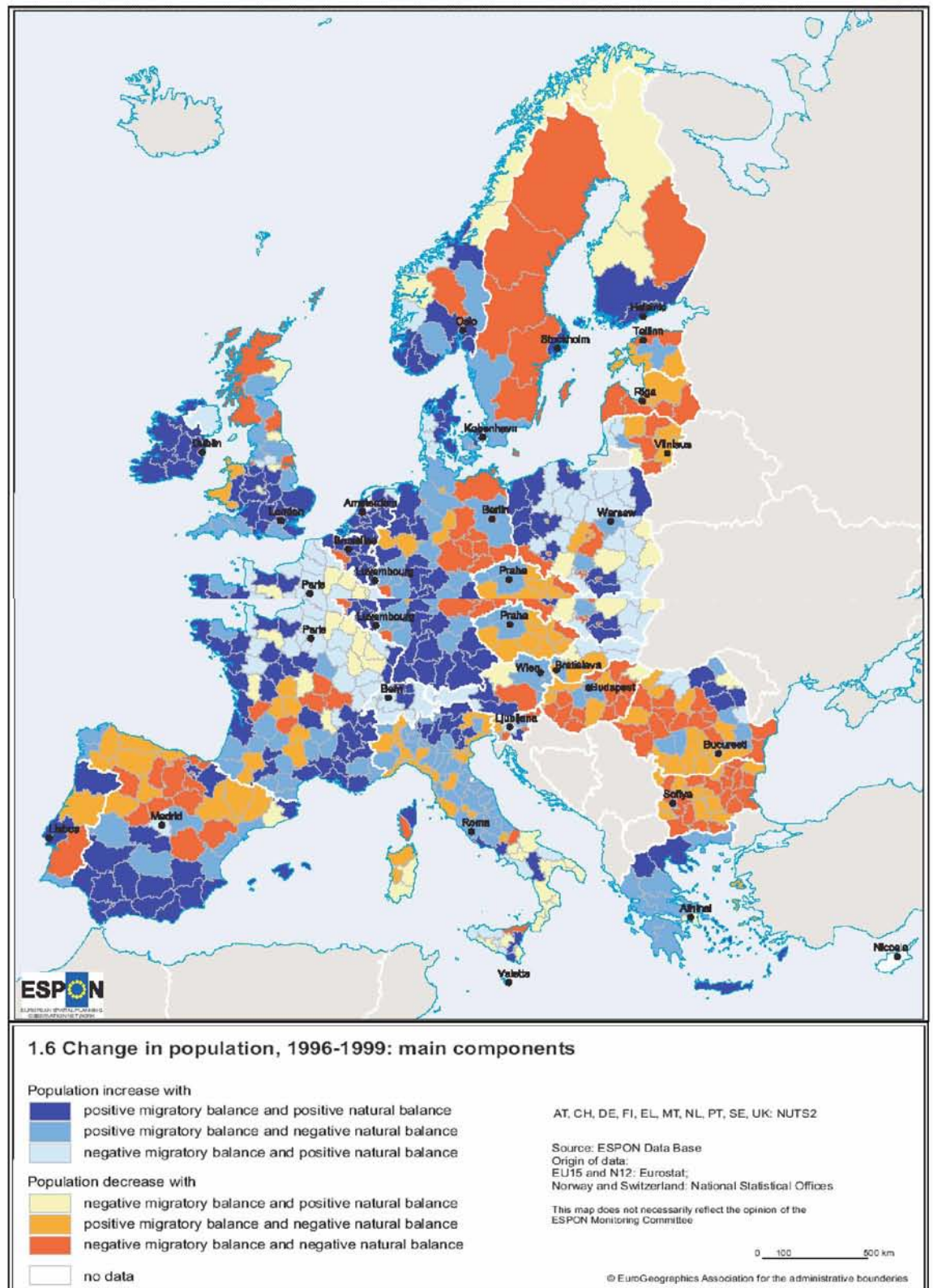
Σχήμα 2: Ανάπτυξη και συρρίκνωση του πληθυσμού των πόλεων στην Ευρώπη μεταξύ 1981 και 1996.

Πηγή: Schetke και Haase (2008)

Στη Γαλλία εντοπίζονται τρία είδη συρρικνούμενων πόλεων.

- Το πρώτο αφορά τα μεγάλα αστικά κέντρα, των οποίων η συρρίκνωση είναι αποτέλεσμα της αποβιομηχάνισης. Από τις 52 μεγαλύτερες αστικές περιοχές στη Γαλλία, μόνο οχτώ συρρικνώνονται, και σχεδόν όλες βρίσκονται στις φθίνουσες βιομηχανικές περιοχές όπως η Λορένη, το Νορντ-Πα-Ντε-Σαλέ και η Νορμανδία. Η οικονομική τους ανάπτυξη στηρίζεται παραδοσιακά στην εξόρυξη, τη λιμενική βιομηχανία, ή σε άλλο μεμονωμένο κλάδο ανάπτυξης. Η κρίση στον βιομηχανικό τομέα, όμως, επέφερε οικονομική, κοινωνική και δημογραφική συρρίκνωση.
- Στο δεύτερο είδος ανήκουν οι μικρές αστικές περιοχές στο κέντρο της χώρας. Τα τρία τέταρτα των μικρών αστικών περιοχών παρουσίασαν μείωση πληθυσμού από το 1990 έως και το 1999. Πρόκειται για περιοχές απομονωμένες από τα δίκτυα υποδομής και από τα μεγάλα αστικά κέντρα. Στη Γαλλία, όπως και σε πολλές άλλες χώρες, η αστική ανάπτυξη έχει συγκεντρωθεί κοντά στα σύνορα και κυρίως κοντά σε μεγάλα δίκτυα μεταφορών.
- Ένας τρίτος τύπος αστικής συρρίκνωσης συμβαίνει σε αστικές περιοχές, όπου στα αστικά κέντρα παρατηρείται μείωση, ενώ τα εξωτερικά προάστια παρουσιάζουν αύξηση πληθυσμού. Αυτή η διαδικασία έχει παρατηρηθεί κυρίως

σε ταχέως αναπτυσσόμενες περιοχές της Νότιας Γαλλίας (π.χ. Μασσαλία, Αβινιόν, Τουλόν και Περπινιάν).

Εικόνα 2: Αλλαγή του πληθυσμού στην Ευρώπη.

Πηγή: Hollander κ.α. (2009)

Στην Αγγλία, οι περιοχές, που επλήγησαν από συρρίκνωση είναι μητροπολιτικές και βιομηχανικές περιοχές, που βρίσκονται στο κεντρικό και βόρειο τμήμα της χώρας. Εντοπίζονται τέσσερα είδη αστικών περιοχών:

- Στο πρώτο είδος ανήκουν οι μητροπολιτικές περιοχές ή αστικά κέντρα, οι οποίες περιλαμβάνουν τις μεγάλες μητροπολιτικές πόλεις και των οποίων ο πληθυσμός είναι μεταξύ 1 και 2,5 εκατομμύρια. Οκτώ από αυτές τις μητροπολιτικές περιοχές, συμπεριλαμβανομένου του Λονδίνου, έχουν βιώσει μεγάλη αύξηση πληθυσμού, ενώ από τις υπόλοιπες επτά, οι έξι συρρικνώνονται.
- Το δεύτερο είδος αφορά άλλες μεγάλες πόλεις, κυρίως μεγάλα βιομηχανικά κέντρα και λιμάνια (π.χ. Εδιμβούργου και Νότινχαμ), των οποίων οι πληθυσμοί τους κυμαίνονται από 150.000 έως 450.000 κατοίκους. Από τις δεκατέσσερις αυτές πόλεις, οι οκτώ συρρικνώνονται.
- Το τρίτο είδος αφορά μεσαίες πόλεις, κυρίως μικρά βιομηχανικά ή εκπαιδευτικά κέντρα, όπως η Οξφόρδη ή το Κέμπριτζ, ή αγροτικοί αστικοί οικισμοί. Οι πόλεις αυτές παρουσιάζουν ανάπτυξη.
- Στο τέταρτο είδος ανήκουν οι υπόλοιπες τοπικές αρχές, πόλεις ή περιοχές μικρού μεγέθους, όπως νέες πόλεις, παραθαλάσσια θέρετρα, μικρές βιομηχανικές πόλεις και πόλεις σε αγροτικές περιοχές. Ο πληθυσμός των περιοχών αυτών είναι αυξανόμενος.

Παρατηρείται ότι στη Μεγάλη Βρετανία η αστική συρρίκνωση επηρεάζει τις μεγαλύτερες αστικές περιοχές και πόλεις, ενώ στη Γαλλία κυρίως τις μικρότερες πόλεις (Cunningham-Sabot, 2009).

2.4.2.2 Η ΑΣΤΙΚΗ ΣΥΡΡΙΚΝΩΣΗ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Στη Γερμανία, η οικονομική ύφεση, η αποβιομηχάνιση, και τα υψηλά ποσοστά ανεργίας στην Ανατολική Γερμανία, που προήλθαν από τις μετασοσιαλιστικές και μετα-φορντικές διαδικασίες μετασχηματισμού είχαν έντονο δημογραφικό αντίκτυπο. Παρόλα αυτά, μακροπρόθεσμα, οι δημογραφικές τάσεις καθορίστηκαν από τις επιπτώσεις της γερμανικής επανένωσης του 1990 (Wiechman και Pallagst, 2012)

Οι πόλεις της Ανατολικής Γερμανίας αντιμετώπισαν πολύ έντονη συρρίκνωση. Οι περισσότερες από αυτές υπέστησαν δραματικές απώλειες των

κατοίκων τους, λόγω των πολιτικών και οικονομικών αλλαγών. Η ταχεία αποβιομηχάνιση, η πτώση της γεννητικότητας οδήγησαν σε ένα μεγάλο μεταναστευτικό κύμα προς το δυτικό τμήμα της χώρας ή προς τα προάστια κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990. Μετά το 1990 και σε διάστημα μίας δεκαετίας πολλές πόλεις έχασαν περίπου το 10 με 20% του πληθυσμού τους (Rieniets, 2009).

Παραδείγματα τέτοιων πόλεων είναι η Δρέσδη και το Σεχτ. Το Σεχτ, που είναι μια αγροτική πόλη στα σύνορα της Ανατολικής Γερμανίας με την Πολωνία, το μεγαλύτερο μέρος της καταστράφηκε κατά το δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Το πετρέλαιο όμως και η βιομηχανία τη βοήθησαν να αναπτυχθεί και ο πληθυσμός της αυξήθηκε από 1.980 κατοίκους στους 55.000. Μετά τις πολιτικές και οικονομικές αλλαγές όμως τα δεδομένα άλλαξαν. Η αποβιομηχάνιση και το νεοεμφανιζόμενο πρότυπο των ελεύθερων αγορών οδήγησε σε υψηλό ποσοστό ανεργίας (πάνω από 20%). Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα ο πληθυσμός να μειωθεί σε 36.677 κατοίκους το 2006 (μείωση 35%). Προβλέπεται ότι μέχρι το 2030 ο πληθυσμός της θα φτάσει στους 25.000 κατοίκους (Wiechman και Pallagst, 2012).

Η Δρέσδη, αποτελεί ένα άλλο παράδειγμα πόλης που συρρικνώθηκε στην Ανατολική Γερμανία. Η κατάρρευση του σοσιαλιστικού συστήματος επέφερε οικονομική ύφεση και υψηλά ποσοστά ανεργίας και κατά συνέπεια μετανάστευση και μείωση της γεννητικότητας. Η πόλη από 500.000 κατοίκους έφτασε στους 440.000 μέσα σε μια δεκαετία, από το 1989 έως το 1999 (Pallagst, 2009).

2.4.2.3 Η ΑΣΤΙΚΗ ΣΥΡΡΙΚΝΩΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τη δεκαετία του '90 οι πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις στην ανατολική Ευρώπη και τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης επέφεραν ανακατατάξεις, οι οποίες επηρέασαν τις Βαλκανικές χώρες και συνεπώς και την Ελλάδα. Με το άνοιγμα της αγοράς των Βαλκανικών χωρών οι ελληνικές επενδύσεις ήταν οι περισσότερες. Πολλές ελληνικές επιχειρήσεις είτε επέκτειναν το δίκτυό τους σε πόλεις της Αλβανίας, της Βουλγαρίας, της ΠΓΔΜ, της Ρουμανίας και της Σερβίας, είτε μετεγκαταστάθηκαν εκεί εξαιτίας του χαμηλού μισθολογικού και φορολογικού κόστους. Πρόκειται για ένα σημαντικό αριθμό μικρών

επιχειρήσεων κυρίως εμπορικών και υπεργολαβικών, που δραστηριοποιούνται σε αυτές τις χώρες, αλλά και μεγάλες εταιρείες, των οποίων η πλειοψηφία ανήκει στον ευρύτερο δημόσιο τομέα (τράπεζες, ΟΤΕ, κλπ) (Labrianidis κ.α., 2004). Επίσης, πολυεθνικές εταιρείες (πχ. Goodyear, Coca Cola) άρχισαν σταδιακά να μετεγκαθίστανται από την Ελλάδα στις Βαλκανικές πόλεις. Οι επιχειρήσεις, που έκλεισαν προκάλεσαν μείωση των θέσεων εργασίας επηρεάζοντας σημαντικά την οικονομία πολλών πόλεων της Ελλάδας, αλλά κυρίως τις πόλεις κοντά στα σύνορα. Ένα άλλο φαινόμενο, που οδήγησε στην αστική συρρίκνωση κυρίως των δύο μεγαλύτερων ελληνικών πόλεων, της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης ήταν η προαστιοποίηση. Η δημιουργία νέων υποδομών για τη μεταφορά και την επικοινωνία οδήγησαν στη μετακίνηση των κατοίκων και των επιχειρήσεων στα προάστια, οδηγώντας τα αστικά κέντρα σε παρακμή (Gospodini, 2012).

Η χρηματοπιστωτική κρίση που ξέσπασε στην Αμερική το 2008 και επεκτάθηκε στον υπόλοιπο κόσμο, έπληξε τις οικονομίες πολλών χωρών παγκοσμίως. Οι οικονομικές αλλαγές, που επήλθαν από τα τελευταία χρόνια έχουν επηρεάσει βαθιά τις οικονομίες πολλών χωρών. Στην Ευρώπη χώρες όπως η Ιταλία, η Ισπανία, η Πορτογαλία και η Ιρλανδία αντιμετωπίζουν φαινόμενα έντονης ύφεσης.

Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση δεν άργησε να πλήξει και την Ελλάδα και να φέρει στην επιφάνεια τις χρόνιες δομικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας, την υπερχρέωση του ελληνικού Δημοσίου και την αδυναμία ελέγχου του διογκούμενου χρέους του. Η θέση της Ελλάδας σήμερα είναι αρκετά δυσμενής, καθώς η ελληνική οικονομία διέρχεται μια παρατεταμένη περίοδο βαθιάς κρίσης με κύρια χαρακτηριστικά τη συνεχή μείωση της οικονομικής δραστηριότητας και την ύφεση.

Η ύφεση αυτή έχει οδηγήσει στην εμφάνιση πλήθους αρνητικών φαινομένων, τόσο οικονομικών όσο και κοινωνικών. Τα υψηλά επίπεδα ανεργίας, το κλείσιμο των επιχειρήσεων, οι εγκαταλελειμμένες γειτονιές και εγκαταστάσεις η μετανάστευση, η άμβλυνση των ανισοτήτων, η εξαθλίωση των μεσαίων κοινωνικών στρωμάτων, είναι μερικά από αυτά.

Η ανεργία έχει εκτειναχθεί σε πρωτοφανή ποσοστά. Αξίζει να σημειωθεί ότι, τον Φεβρουάριο του 2015 ανήλθε στο 25,4 % και το ποσοστό ανεργίας στους νέους κάτω των 25 ετών ανήλθε στο 50,1 %. Πρόκειται για τα μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας στην Ε.Ε. Η υψηλή ανεργία αποτελεί βασικό λόγο

μετανάστευσης με σκοπό την αναζήτηση εργασίας, καθώς οι ευκαιρίες απασχόλησης είναι λιγιστές ή δεν αναταποκρίνονται στις ικανότητες και τα προσόντα του πληθυσμού. Το νεαρότερο κομμάτι του πληθυσμού, είναι αυτό το οποίο είναι σε θέση να ακολουθήσει τις μεταβαλλόμενες ευκαιρίες απασχόλησης. Η μετανάστευση αυτή των νέων, μορφωμένων και καταρτισμένων κατοίκων έχουν έμεσο αντίκτυπο στη χώρα και κατ' επέκταση στις πόλεις, καθώς χάνουν αυτόματα την οικονομική της ανταγωνιστικότητα.

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις είναι αυτές που επηρεάστηκαν περισσότερο από τη συνεχιζόμενη οικονομική κρίση, αφού οι συνθήκες της αγοράς μέσα στις οποίες ιδρύονται, δρουν και αναπτύσσονται οι επιχειρήσεις έχουν αλλάξει δραματικά. Ο έντονος ανταγωνισμός από μεγαλύτερες επιχειρήσεις και από φθηνά εισαγόμενα προϊόντα, η χαμηλή ζήτηση, η έλλειψη ρευστότητας και η υψηλή φορολογία αποτελούν μερικά βασικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις σήμερα. Το κλείσιμο των επιχειρήσεων με τα κενά καταστήματα, που αφήνουν πίσω, τους είναι πλέον εμφανές, καθώς μεγάλοι εμπορικοί, δρόμοι έχουν αποδυναμωθεί. Το 2010 έκλεισαν 56.000 επιχειρήσεις σε όλη την Ελλάδα, ενώ το 2011 ο αριθμός έφτασε τις 60.000. Στη Θεσσαλονίκη από το 2009 έως το 2001 έκλεισαν 16.990 επιχειρήσεις, αφήνοντας πολλά κενά καταστήματα και γραφεία σε εμπορικούς δρόμους. Στην Αθήνα, στο κέντρο της περίπου το 1/3 των εμπορικών καταστημάτων είναι κενά, ενώ περιφερειακά σε διάφορους δήμους της Αττικής το ποσοστό των κενών καταστημάτων κυμαίνεται από 17 έως 28,1%. Στις μικρότερες πόλεις ισχύει το ίδιο φαινόμενο, καθώς το ποσοστό κενών καταστημάτων είναι σημαντικό (Gospodini, 2012).

Αξίζει να σημειωθεί ότι πέρα από τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση, συντέλεσαν και άλλοι λόγοι στην άσχημη οικονομική κατάσταση. Η παγκοσμιοποίηση με την κίνηση των κεφαλαίων και τη διεθνοποίηση των αγορών οδήγησε στη μετεγκατάσταση επιχειρήσεων σε πόλεις και περιοχές με ελκυστικό μισθολογικό και φορολογικό κόστος. Αυτό έχει σαν συνέπεια, να υπάρχει μία έντονη ανταγωνιστικότητα μεταξύ των πόλεων για την προσέλκυση νέων επενδύσεων. Δημιουργήθηκαν έτσι ενιαία δίκτυα πόλεων, οι οποίες υποδέχθηκαν αυτές τις δραστηριότητες, ενώ άλλες οι οποίες δεν κατάφεραν να ανταπεξέλθουν από αυτόν τον ανταγωνισμό υπέστησαν αστική συρρίκνωση (Gospodini, 2012).

Συγχρόνως, η ασκούμενη οικονομική πολιτική των Μνημονίων έχει εγκλωβίσει την χώρα σε βαθιά λιτότητα. Οι σοβαρές περικοπές στις δημόσιες υπηρεσίες, την κοινωνική ασφάλιση και την κοινωνική προστασία, οι φορολογικές μεταρρυθμίσεις που εντείνουν τη φτώχεια και τον αποκλεισμό οδήγησαν στην πτώση του βιοτικού επιπέδου, την εξαθλίωση των μεσαίων κοινωνικών στρωμάτων, την κατάρρευση των κοινωνικών παροχών και την κατάργηση των κοινωνικών δικαιωμάτων. Όλα αυτά συνάδουν και με τη νεοφιλελεύθερη πολιτική της σύγχρονης καπιταλιστικής κοινωνίας, η οποία στοχεύει στην αποκατάσταση και διατήρηση των οικονομικών και πολιτικών προνομίων των ανώτερων οικονομικών τάξεων και τη συσσώρευση του πλούτου από τους λίγους, μέσω της αυξανόμενης αποστέρησης των μαζών. Το αποτέλεσμα είναι η συνεχής άμβλυνση των ανισοτήτων.

3. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

3.1 Η ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ

Η Καρδίτσα είναι μία πόλη της κεντρικής Ελλάδας και πρωτεύουσα της ομώνυμης Περιφερειακής Ενότητας Καρδίτσας. Βρίσκεται στο δυτικό άκρο του Θεσσαλικού κάμπου, σε απόσταση 10 χλμ. από τις υπώρειες της Πίνδου και σε υψόμετρο 110μ., και είναι χτισμένη δίπλα σε παραπόταμο του Πηνειού. Η γεωγραφική της θέση, στην καρδιά της ηπειρωτικής Ελλάδας της προσέδωσε ίσως και το όνομα. Βρίσκεται στο κέντρο περίπου της χώρας, 308 χλμ. βόρεια της Αθήνας και 210 χλμ. νότια της Θεσσαλονίκης, κατέχοντας πλεονεκτική θέση σε σχέση με τα δύο μεγάλα αστικά κέντρα. Οι αποστάσεις από τα δύο μεγαλύτερα εμπορικά κέντρα της χώρας καλύπτονται σχετικά γρήγορα τόσο λόγω μικρής απόστασης όσο και λόγω καλού εθνικού οδικού δικτύου. Επίσης, σε επίπεδο Θεσσαλίας, η Καρδίτσα βρίσκεται 60 χλμ νοτιοδυτικά της πόλης της Λάρισας και 30 χλμ νοτιοανατολικά της πόλης των Τρικάλων (el.wikipedia.org).

Εικόνα 3: Η πόλη της Καρδίτσας

Πηγή: www.airphotos.gr

Εικόνα 4: Οι κεντρικοί δρόμοι της πόλης της Καρδίτσας

Πηγή: www.google.gr/maps

3.2 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ

Η διοικητική διαίρεση του Δήμου Καρδίτσας με βάση το πρόγραμμα Καλλικράτης, παρουσιάζεται στον παρακάτω Πίνακα 2. Ο μόνιμος πληθυσμός της πόλης της Καρδίτσας είναι 38.554 κάτοικοι.

Διοικητική διαίρεση (πρόγραμμα Καλλικράτης)	Μόνιμος Πληθυσμός 2011
Περιφερειακή Ενότητα Καρδίτσας	113.544
Δήμος Καρδίτσας	56.747
Δημοτική Ενότητα Καρδίτσας	44.002
Δημοτική Κοινότητα Καρδίτσας	39.119
Καρδίτσα	38.554

Πίνακας 2: Διοικητική διαίρεση του Δήμου Καρδίτσας.

Πηγή: ΕΣΥΕ (2012)

Στον Πίνακα 3 παρουσιάζεται η εξέλιξη του πληθυσμού της Δημοτικής Κοινότητας της Καρδίτσας από την απογραφή του 1991 έως και την πιο πρόσφατη απογραφή του 2011. Επιλέχθηκε η Δημοτική Κοινότητα Καρδίτσας και όχι η πόλη της Καρδίτσας, διότι μετά το πρόγραμμα Καλλικράτης υπήρξε μία μικρή διαφοροποίηση, με αποτέλεσμα οι τιμές να μην είναι συγκρίσιμες. Αξίζει να σημειωθεί ότι η απογραφή του 2011 εστίασε στην καταγραφή του μόνιμου πληθυσμού της Ελλάδας και όχι του πραγματικού, σε αντίθεση με τις προηγούμενες απογραφές. Καταχώρισε δηλαδή τους απογραφομένους στην περιοχή, όπου δήλωσαν ότι ζουν μόνιμα το τελευταίο δωδεκάμηνο και όχι στο σημείο που βρίσκονταν την ημέρα της απογραφής. Στοιχεία για τον πραγματικό πληθυσμό από την απογραφή του 2011 δεν είναι διαθέσιμα. Μέσα σε αυτές τις δύο δεκαετίες παρατηρείται αύξηση του πληθυσμού.

	Μόνιμος πληθυσμός			Πραγματικός πληθυσμός		
	1991	2001	2011	1991	2001	2011
Δημοτική Κοινότητα Καρδίτσας	33.110	35.971	39.119	30.289	32.252	-

Πίνακας 3: Εξέλιξη του πληθυσμού της Δημοτικής Κοινότητας Καρδίτσας.

Πηγή: www.statistics.gr

Διαθέσιμα δημογραφικά και οικονομικά στοιχεία σε επίπεδο πόλης δεν υπάρχουν. Τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία είναι σε επίπεδο δήμου. Η διοικητική διαίρεση του Δήμου Καρδίτσας περιλαμβάνει πέρα από τη Δημοτική Ενότητα Καρδίτσας και άλλες τέσσερεις δημοτικές ενότητες. Δεν παύει όμως να αντιπροσωπεύει το μεγαλύτερο ποσοστό του Δήμου. Κρίθηκε λοιπόν αναγκαίο να παρουσιαστούν ορισμένα στοιχεία, προκειμένου να δοθεί μία γενική εικόνα για την απασχόληση και την εκπαίδευση του δήμου Καρδίτσας. Ακολουθούν οι παρακάτω πίνακες.

Παρατηρούμε ότι η συντριπτική πλειοψηφία των εργαζομένων απασχολείται στον τριτογενή τομέα δραστηριότητας, ενώ η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα παραγωγής δεν είναι ιδιαίτερα έντονη. Αυτό συμβαίνει διότι, η πόλη της Καρδίτσας, που αποτελεί και το μεγαλύτερο ποσοστό του Δήμου Καρδίτσας, συγκεντρώνει τις ιδιωτικές και δημόσιες υπηρεσίες της Περιφερειακής Ενότητας. Αυτό εξηγείται επίσης, από το γεγονός ότι ο τομέας των υπηρεσιών παρουσιάζει

συνεχή ανοδική πορεία στην Ελλάδα. Ο δευτερογενής τομέας παραγωγής (μεταποίηση), παρουσιάζει μία ιδιαίτερα αρνητική εικόνα, με πολύ χαμηλό ποσοστό απασχολούμενων, ενώ ελάχιστες είναι οι επιχειρήσεις με δυναμική και πραγματικές προοπτικές ανάπτυξης. Σχετικά με την κατάσταση της απασχόλησης, από ένα σύνολο 22.536 εργατικού δυναμικού (απασχολούμενοι και κάτοικοι προς αναζήτηση εργασίας) το 20,62% είναι προς αναζήτηση εργασίας. Πρόκειται για ένα αρκετά υψηλό ποσοστό.

Διοικητική διαίρεση Δήμου Καρδίτσας (πρόγραμμα Καλλικράτης)	Μόνιμος Πληθυσμός 2011
Δημοτική Ενότητα Καρδίτσας	44.002
Δημοτική Ενότητα Ιτάμου	2.657
Δημοτική Ενότητα Καλλιφωνίου	2.501
Δημοτική Ενότητα Κάμπου	4.255
Δημοτική Ενότητα Μητρόπολης	3.332
Σύνολο	56.747

Πίνακας 4: Η διοικητική διαίρεση και ο πληθυσμός του Δήμου Καρδίτσας.

Πηγή: www.statistics.gr

Ολοκληρωμένο επίπεδο εκπαίδευσης (άτομα γεννηθέντα το 2004 και πριν)	
Πρωτοβάθμια	14.668
Δευτεροβάθμια – Μεταδευτεροβάθμια	20.473
Τριτοβάθμια	8.912
Λοιπά	9.272

Πίνακας 5: Επίπεδο εκπαίδευσης

Πηγή: www.statistics.gr

Κατάσταση ασχολίας	
Απασχολούμενοι	17.889
Ζητούσαν Εργασία	4.647
Μαθητές/Σπουδαστές	9.465
Συνταξιούχοι	14.238
Οικιακά	6.334
Λοιπά	4.174

Πίνακας 6: Κατάσταση ασχολίας.

Πηγή: www.statistics.gr

Απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας	
Πρωτογενής	2.242
Δευτερογενής	2.805
Τριτογενής	12.842

Πίνακας 7: Απασχολούμενοι σε κάθε τομέα οικονομικής δραστηριότητας.

Πηγή: www.statistics.gr

3.3 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Οι πρώτες πληροφορίες, οι οποίες είναι ασφαλείς, για την ύπαρξη της Καρδίτσας ανάγονται στον 15ο αιώνα και προέρχονται από οθωμανικές διοικητικές πηγές. Μετά την κατάληψη της μισοερημωμένης Θεσσαλίας από του Οθωμανούς στις αρχές του 15ου αιώνα, ξεκίνησε ο εποικισμός των θεσσαλικών πόλεων. Το 1455 η Καρδίτσα εμφανίζεται ως χωριό της επαρχίας Φαναριού με πληθυσμό 160 περίπου κατοίκους. Η μοναδικές ασχολίες των κατοίκων ήταν η γεωργία και η κτηνοτροφία.

Έως το 1506, σε διάστημα δηλαδή πενήντα ετών, ο πληθυσμός της Καρδίτσας είχε αυξηθεί κατά 34%. Αυτή η αύξηση του πληθυσμού βασίστηκε στην οικονομική και την κοινωνική ανάπτυξη της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Έτσι, παρά το γεγονός ότι δεν υπήρχε ακόμα λειτουργία αγοράς, η αγροτική παραγωγή έχει αυξηθεί σημαντικά. Μέχρι το 1570 η Καρδίτσα αναβαθμίστηκε από χωριό σε πόλη, με βάση τον οθωμανικό νόμο, ο οποίος προϋπόθετε τη λειτουργία τζαμιού και αγοράς. Η εμπορική δραστηριότητα αυξήθηκε θεαματικά, ενώ η αγροτική παραγωγή διατηρούνταν σε υψηλά επίπεδα. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα ο πληθυσμός να τετραπλασιαστεί.

Κατά τον 17ο αιώνα η ανάπτυξη και η αστικοποίηση ήταν συνεχής και εντεινόμενη. Έως το 1640 ο αριθμός των νοικοκυριών της Καρδίτσας είχε διπλασιαστεί, σε σχέση με το 1570.

Τον 18ο αιώνα υπάρχει μία απουσία αναφορών στα περιγητικά κείμενα και στις διοικητικές οθωμανικές πηγές. Με βάση κάποιες ενδείξεις, πρέπει να υπήρξε μία πληθυσμιακή συρρίκνωση, χωρίς όμως η κωμόπολη να χάσει την οικονομική και πληθυσμιακή υπεροχή στη νοτιοδυτική Θεσσαλία.

Τον 19ο αιώνα οι συχνές εχθροπραξίες ανάμεσα στους Τούρκους και στους ανυπότακτους αρματολούς των Αγράφων, είχαν σαν συνέπεια την οικονομική

και δημογραφική συρρίκνωση, με αποκορύφωμα την πυρπόλησή της από τον Γ. Καραϊσκάκη ως μέσο άσκησης πίεσης για την επικύρωση της στρατιωτικής αυτονομίας των Αγράφων. Το 1839, ύστερα από διεθνής πιέσεις, προωθείται μία πολιτική για την κατάργηση των φυλετικών, θρησκευτικών και ταξικών διακρίσεων και η κατοχύρωση της ασφάλειας, της ζωής και της περιουσίας. Οι πολιτικές αυτές ευνόησαν τη γρήγορη ανάκαμψη της πόλης, όπως και όλων των αστικών κέντρων της Θεσσαλίας. Στις παραμονές της προσάρτησης της Θεσσαλίας στο ελληνικό κράτος, η Καρδίτσα ήταν πλέον μια πόλη 4.500 κατοίκων, η οποία προσδιορίζεται πλέον ως τόπος εμπορικών συναλλαγών ορεινών και πεδινών.

Το τέλος της οθωμανικής κυριαρχίας, η οποία διήρκησε σχεδόν πέντε αιώνες, συνοδεύτηκε από μια μεγάλη πυρκαγιά, που κατέστρεψε 120 μαγαζιά στο κέντρο της πόλης. Οι κατεστραμμένες υποδομές, οι αλληπάλληλες καταστροφές της αγροτικής παραγωγής και η αυξημένη εγκληματικότητα είχαν σαν αποτέλεσμα μία άσχημη εικόνα της πόλης για κάποια χρόνια. Η εικόνα αυτή όμως, δε άργησε να αλλάξει. Αμέσως μετά την προσάρτηση της Θεσσαλίας στο ελληνικό κράτος το 1881, ο πληθυσμός της πόλης άρχισε να αυξάνεται ραγδαία, καθώς Αγραφιώτες, Βλάχοι από τον Ασπροπόταμο και τη Σαμαρίνα, αλλά και Ηπειρώτες και Στερεοελλαδίτες άρχισαν να εγκαθίστανται στην πόλη. Συγκεντρώθηκε λοιπόν, με αυτόν τον τρόπο στην πόλη το μεγαλύτερο ποσοστό εμπόρων, όπως και η συντριπτική πλειοψηφία επαγγελματιών, τεχνιτών, εργατών και επιστημόνων. Ωστόσο, ο πληθυσμός παρέμενε αγροτικός κατά το 1/3. Ο διπλασιασμός σχεδόν του πληθυσμού, από το 1881 έως και το 1896, είχε ως αποτέλεσμα την επέκταση της πόλης.

Κατά τον 20ο αιώνα, σημαντικά έργα υποδομής ήρθαν εις πέρας καθιστώντας πλέον την πόλη πιο ολοκληρωμένη. Δημιουργήθηκε δίκτυο ύδρευσης, διάφορες κεντρικές υπηρεσίες, σχολείο και γυμνάσιο, γυμναστήριο, το άλσος του Πανσιλύπου. Η πόλη, λοιπόν, αριθμούσε 9.446 κατοίκους και αναβαθμίστηκε σε πρωτεύουσα νομού.

Ως τις παραμονές του πρώτου παγκοσμίου πολέμου, η επιχειρηματική κίνηση αυξάνεται και η τοπική οικονομία αναδιοργανώνεται από το σοβαρό πλήγμα που είχε επιφέρει η παραμονή των τουρκικών στρατευμάτων, το 1897-1898. Κυριαρχεί πλέον ένα διαφοροποιημένο και πιο αστικοποιημένο εργασιακό περιβάλλον στη πόλη. Αυξήθηκαν οι δημόσιοι υπάλληλοι, οι επιστήμονες και οι

φοιτητές και δημιουργήθηκε μεγαλύτερη εξειδίκευση της αγοράς, όπως δείχνουν τα δεκάδες νέα επαγγέλματα που αναδύθηκαν. Από την άλλη πλευρά, το ποσοστό των αγροτών μειώθηκε, καθώς ο αγροτικός τομέας υφίστατο κρίση.

Με την αλλαγή του πολιτικού και κοινωνικού σκηνικού κατά τη δεύτερη δεκαετία του 20ου αιώνα εμφανίστηκαν δύο δυνάμεις, οι αστοί δήμαρχοι, αποκλειστικά γιατροί στο επάγγελμα, και οι καπνεργάτες, ο αριθμός των οποίων αυξήθηκε ραγδαία, έπειτα από την στροφή της καλλιέργειας στον καπνό. Η συγκυρία του καπνού, είχε σαν αποτέλεσμα να εμφανιστούν νέες πληθυσμιακές ροές κυρίως προσφύγων και νομάδων. Ο ρόλος τους ήταν καθοριστικός, αφού με τις διεκδικήσεις τους εδραίωσαν την κοινωνική, πολιτική και οικονομική ζωή της πόλης στο Μεσοπόλεμο. Οι μετακινήσεις αυτές μαζί με την αυξημένη γεννητικότητα, που υπήρχε, θα έπρεπε να σηματοδοτήσουν μία ισχυρή αύξηση του πληθυσμού. Παρόλα αυτά η συνολική αύξηση του πληθυσμού ήταν μέτρια, καθώς υποφαίνεται μία μετακίνηση του πληθυσμού προς τις πόλεις της ανατολικής Θεσσαλίας.

Στα επόμενα χρόνια οι διαρκείς πόλεμοι και η παγκόσμια οικονομική κρίση, θα επιφέρουν πολύ έντονες δημογραφικές, οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές. Με τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, επήλθε η πρώτη μεγάλη μείωση του πληθυσμού, με τη γενναία συστράτευση των Καρδιτσιωτών στην εθνική υπόθεση τη δεκαετία 1912-1922. Ακολουθεί μία περίοδος πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής αστάθειας. Προβλήματα όπως η ακρίβεια των τροφίμων και του ηλεκτρικού ρεύματος, οι μαζικές απολύσεις καπνεργατών, η μείωση των ημερομισθίων είχαν σαν αποτέλεσμα να δημιουργηθεί ένα μεγάλο μεταναστευτικό κύμα προς μεγαλύτερα αστικά κέντρα όπως η Λάρισα, ο Βόλος και η Αθήνα. Η διεθνής οικονομική κρίση του 1929, στη συνέχεια συμπαρασύρει και την τοπική οικονομία, με αποτέλεσμα μεγάλα έργα υποδομών να μην μπορούν να συνεχιστούν. Ακολουθεί η Κατοχή, όπου η πόλη θα βομβαρδιστεί από τους Γερμανούς το Πάσχα του 1941, σηματοδοτώντας μία από τις πιο τραγικές στιγμές στη σύγχρονη ιστορία της. Τέλος, κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου πολέμου, η Καρδίτσα βρέθηκε στο επίκεντρο των γεγονότων, καθώς αρκετοί από τους πρωταγωνιστές κατάγονταν από την πόλη ή τα γύρω χωριά.

Από το 1944 η Καρδίτσα είναι πλέον μόνιμα έδρα νομού. Η πόλη το 1951 αριθμούσε 27.531 και το 1960 ξεπέρασε τους 35.000 κατοίκους. Η ραγδαία αύξηση του πληθυσμού στις δεκαετίες του '40 και του '50 ήταν το αποτέλεσμα

συγκυριακών γεγονότων, όπως η προσωρινή μαζική αναγκαστική εγκατάσταση ορεινών πληθυσμών κατά τον Εμφύλιο πόλεμο και τα έργα της τεχνητής λίμνης Ν. Πλαστήρα. Η παραγωγή φθηνής ηλεκτρικής ενέργειας στόχευε στην αλλαγή του αγροτικού χαρακτήρα της περιοχής προς την εκβιομηχάνιση. Η πόλη, όμως, δεν κατάφερε να ανταποκριθεί σε αυτό το μοντέλο ανάπτυξης, με αποτέλεσμα η δημογραφική και οικονομική ανάπτυξη της πόλης να διατηρούνταν σε χαμηλά επίπεδα στις επόμενες δεκαετίες (www.dimoskarditsas.gov.gr).

3.4 ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Τα δεδομένα, που χρησιμοποιήθηκαν, προήλθαν από δύο φορείς της πόλης της Καρδίτσας από το Εμπορικό Επιμελητήριο Καρδίτσας και από το Κτηματολόγιο της πόλης της Καρδίτσας.

Από το Εμπορικό Επιμελητήριο Καρδίτσας προήλθαν δύο βάσεις δεδομένων σχετικές με τις επιχειρήσεις της πόλης της Καρδίτσας. Η πρώτη βάση δεδομένων αφορά τις επιχειρήσεις της πόλης της Καρδίτσας, που άνοιξαν από το έτος 2008 έως και το έτος 2014. Περιλαμβάνει στοιχεία για την οδό της επιχείρησης, την ημερομηνία έναρξης, και τον κωδικό δραστηριότητας. Η δεύτερη βάση δεδομένων αφορά τι επιχειρήσεις της πόλης της Καρδίτσας, που έκλεισαν από το έτος 2008 έως και το έτος 2014. Περιλαμβάνει στοιχεία για την οδό, την ημερομηνία έναρξης, την ημερομηνία διακοπής και τον κωδικό δραστηριότητας της κάθε επιχείρησης.

Από το Κτηματολόγιο της πόλης της Καρδίτσας προήλθε μία βάση δεδομένων, η οποία περιλαμβάνει όλες τις οδούς της πόλης, μαζί με συντεταγμένες τους σε σύστημα συντεταγμένων ΕΓΣΑ '87. Παρέλαβα, επίσης ψηφιοποιημένα τα όρια της πόλης, το οδικό σύστημα και τα οικοδομικά τετράγωνα, τα οποία χρησιμοποιήθηκαν για τη σύνθεση των χαρτών.

3.4.1 ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Η πρώτη βάση δεδομένων, η οποία αφορά τις επιχειρήσεις που άνοιξαν από 2008 έως και σήμερα περιελάμβανε 1110 επιχειρήσεις. Από αυτές οι 113 βρίσκονται στους περιφερειακούς δρόμους της Καρδίτσας και έξω από τον αστικό ιστό. Η εύρεση της θέσης τους (στο παρακάτω στάδιο της

γεωκωδικοποίησης) ήταν αδύνατη. Για το λόγο αυτό επιλέχθηκε να αφαιρεθούν από τη βάση δεδομένων. Έτσι, ο συνολικός αριθμός των επιχειρήσεων αυτών ανέρχεται στις 997.

Παράλληλα, η δεύτερη βάση δεδομένων, η οποία αφορά τις επιχειρήσεις, που έκλεισαν από 2008 έως και σήμερα περιελάμβανε 1678 επιχειρήσεις. Από αυτές οι 134 βρίσκονται στους περιφερειακούς δρόμους της Καρδίτσας και έξω από τον αστικό ιστό. Για του ίδιους λόγους, που αναφέρθηκαν και παραπάνω, οι επιχειρήσεις αυτές επιλέχθηκε να αφαιρεθούν από τη βάση δεδομένων. Ο συνολικός αριθμός των επιχειρήσεων αυτών ανέρχεται στις 1544.

3.4.2 ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Οι επιχειρήσεις διακρίθηκαν σε τρεις γενικότερους τομείς δραστηριότητας τον τομέα της Βιομηχανίας, τον τομέα του Εμπορίου και τον τομέα των Υπηρεσιών. Η κατηγοριοποίηση αυτή βασίστηκε στη μελέτη "Μεθοδολογία απόδοσης αξιολογήσεων πιστοληπτικής ικανότητας" της ICAP GROUP A.E. Σε αυτή τη μελέτη, για τη διάκριση των τομέων δραστηριότητας, χρησιμοποιήθηκε η αναθεωρημένη ταξινόμηση κλάδων οικονομικής δραστηριότητας βάσει NACE rev.2 της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και η κωδικοποίηση ΣΤΑΚΟΔ της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας. Η κατηγοριοποίηση αυτή φαίνεται στους παρακάτω πίνακες.

Κωδικοί NACE rev.2	Αναλυτική περιγραφή κλάδων που ανήκουν στον τομέα της Βιομηχανίας
Γεωργία, Δασοκομία και Αλιεία	01xx, 02xx, 03xx
Μεταλλεία, Εξορύξεις και Λατομεία	05xx, 06xx, 07xx, 08xx, 09xx
Παραγωγή	10xx, 11xx, 12xx, 13xx, 14xx, 15xx, 16xx, 17xx, 18xx, 19xx, 20xx, 21xx, 22xx, 23xx, 24xx, 25xx, 26xx, 27xx, 28xx, 29xx, 30xx, 31xx, 32xx, 33xx
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	35xx
Παροχή νερού, Επεξεργασία λυμάτων, Συλλογή, επεξεργασία και διάθεση αποβλήτων ανάκτηση υλικών, Δραστηριότητες εξυγίανσης και διαχείριση αποβλήτων	36xx, 37xx, 38xx, 39xx
Κατασκευές	41xx, 42xx, 43xx

Πίνακας 8: Κλάδοι επιχειρήσεων που ανήκουν στον τομέα της βιομηχανίας

Πηγή: ICAP GROUP A.E.

Κωδικοί NACE rev.2	Αναλυτική περιγραφή κλάδων που ανήκουν στον τομέα του Εμπορίου
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	45xx, 46xx, 47xx

Πίνακας 9: Κλάδοι επιχειρήσεων, που ανήκουν στον τομέα του εμπορίου

Πηγή: ICAP GROUP A.E.

Κωδικοί NACE rev.2	Αναλυτική περιγραφή κλάδων που ανήκουν στον τομέα των Υπηρεσιών
Μεταφορές και Αποθήκευση	49xx, 50xx, 51xx, 52xx, 53xx
Καταλύματα και Δραστηριότητες υπηρεσιών εστίασης	55xx, 56xx
Πληροφορία και Επικοινωνία	58xx, 59xx, 60xx, 61xx, 62xx, 63xx
Δραστηριότητες χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών	64xx
Ασφαλιστικά, αντασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά ταμεία, εκτός από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	65xx
Δραστηριότητες συναφείς προς τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και τις ασφαλιστικές δραστηριότητες	66xx
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	68xx
Επαγγελματικές, Επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	69xx, 70xx, 71xx, 72xx, 73xx, 74xx, 75xx
Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	77xx, 78xx, 79xx, 80xx, 81xx, 82xx
Δημόσια διοίκηση και άμυνα- υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	84xx
Εκπαίδευση	85xx
Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας, βοήθειας κατ' οίκον, και κοινωνικής μέριμνας χωρίς παροχή καταλύματος	86xx, 87xx, 88xx,
Τέχνες, Ψυχαγωγία και Αναψυχή	90xx, 91xx, 92xx, 93xx,
Λοιπές Δραστηριότητες Υπηρεσιών	94xx, 95xx, 96xx,
Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών οικιακού προσωπικού, Μη διαφοροποιημένες δραστηριότητες ιδιωτικών νοικοκυριών, που αφορούν την παραγωγή αγαθών -και υπηρεσιών- για ίδια χρήση	97xx, 98xx
Δραστηριότητες ετερόδοικων οργανισμών και φορέων	99xx

Πίνακας 10: Κλάδοι επιχειρήσεων, που ανήκουν στον τομέα των υπηρεσιών

Πηγή: ICAP GROUP A.E.

3.4.3 ΓΕΩΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ

Γεωκωδικοποίηση είναι η διαδικασία με την οποία οι διευθύνσεις οδών μετατρέπονται σε γεωγραφικά πλάτη και μήκη ή σε κάποιο αντίστοιχο παγκόσμιο ή τοπικό σύστημα συντεταγμένων. Η διαδικασία αυτή καθιστά εφικτό να χαρτογραφηθούν όλες οι βάσεις δεδομένων, οι οποίες περιέχουν διευθύνσεις. Πρόκειται συνεπώς για ένα αρκετά πολύτιμο εργαλείο, το οποίο

βοηθά στην απόδοση και παρουσίαση ενός φαινομένου χωρικά, σε επίπεδο πόλεων και πιο αναλυτικά σε επίπεδο οδών (Longley κ.α., 2005).

Τα δεδομένα επεξεργάστηκαν προκειμένου η ονομασία των οδών στις δύο βάσεις δεδομένων να είναι όμοια με αυτή της τρίτης, που περιέχει τις συντεταγμένες. Έτσι, εάν για παράδειγμα, στον ένα πίνακα η οδός ήταν ΝΙΚ. ΠΛΑΣΤΗΡΑ 1 μετατράπηκε σε ΠΛΑΣΤΗΡΑ Ν. 1. Στις τρεις βάσεις δεδομένων η κοινή στήλη ήταν ο οδός. Σκοπός ήταν η αντιστοίχιση των επιχειρήσεων, από τις δύο βάσεις δεδομένων του Εμπορικού Επιμελητηρίου, με τις αντίστοιχες συντεταγμένες, από τη βάση δεδομένων του Κτηματολογίου, μέσω της κοινής στήλης της οδού. Αυτό επετεύχθη με το πρόγραμμα Microsoft Excel. Πλέον δημιουργήθηκαν δύο νέες βάσεις δεδομένων, οι οποίες περιλαμβάνουν και τις συντεταγμένες της κάθε επιχείρησης και οι οποίες είναι έτοιμες να εισαχθούν στο λογισμικό της Esri ArcMap 10.1.

Κατά τη διαδικασία αυτή υπήρξε μία ασυνέχεια. Ορισμένες διευθύνσεις επιχειρήσεων δεν υπήρχαν στη βάση δεδομένων του Κτηματολογίου. Επιλέχθηκε η οδός αυτή να τοποθετηθεί στην πλησιέστερη δυνατή. Για παράδειγμα, εάν έλειπε η διεύθυνση ΠΛΑΣΤΗΡΑ Ν. 2 τοποθετούνταν στην διεύθυνση ΠΛΑΣΤΗΡΑ Ν. 4. Αυτό το πρόβλημα παρουσιάστηκε σε λιγότερο από 10% των επιχειρήσεων. Από αυτή την ασυνέχεια προκύπτει, όπως είναι λογικό, ένα σφάλμα. Το σφάλμα αυτό όμως κρίθηκε ότι είναι αποδεκτό, καθώς η κλίμακα στην οποία θα παρουσιαστεί το φαινόμενο το επιτρέπει.

4. ΧΩΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

4.1 ΧΩΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Πέραν από το θεωρητικό υπόβαθρο, η χωρική ανάλυση των φαινομένων είναι πάντα χρήσιμη, προκειμένου αναλύονται οι σχέσεις, που μπορεί να δημιουργούνται στο χώρο. Αυτό βοηθά στην ολοκληρωμένη και συστηματική εποπτεία του φαινομένου, που εξετάζεται κάθε φορά.

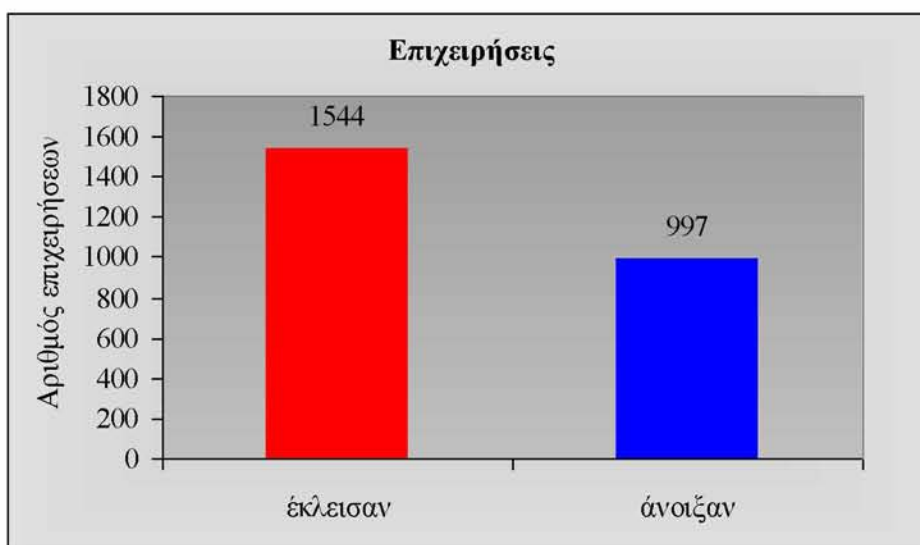
Σύμφωνα με τον Haining (1994), η χωρική ανάλυση στοχεύει:

- Στην εμπειριστατωμένη περιγραφή χωρικών γεγονότων και προτύπων.
- Στη διερεύνηση των χωρικών σχέσεων με συστηματικό τρόπο και στοχεύοντας στην κατανόηση των διαδικασιών, που ευθύνονται για τα χωρικά πρότυπα που παρατηρούμε.
- Στην εμπειριστατωμένη πρόγνωση και πρόβλεψη γεγονότων του ευρύτερου γεωγραφικού χώρου.

Η χωρική ανάλυση στη συγκεκριμένη εργασία διερευνά τη σχέση, που συνδέει τις επιχειρήσεις, που κλείνουν και ανοίγουν, τον τρόπο με τον οποίο διανέμονται στο χώρο, εντοπίζει τις σχέσεις, που δημιουργούνται στο χώρο και τις περιοχές, που εμφανίζουν κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Εκτός από αυτό, δίνει τη δυνατότητα για δημιουργία νέων ερωτημάτων και σκέψεων πάνω στο αντικείμενο αυτό. Στη συνέχεια θα γίνει μία παρουσίαση των χαρτών, που δημιουργήθηκαν, με σκοπό να γίνει μία χωρική ανάλυση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στις επιχειρήσεις της πόλης της Καρδίτσας.

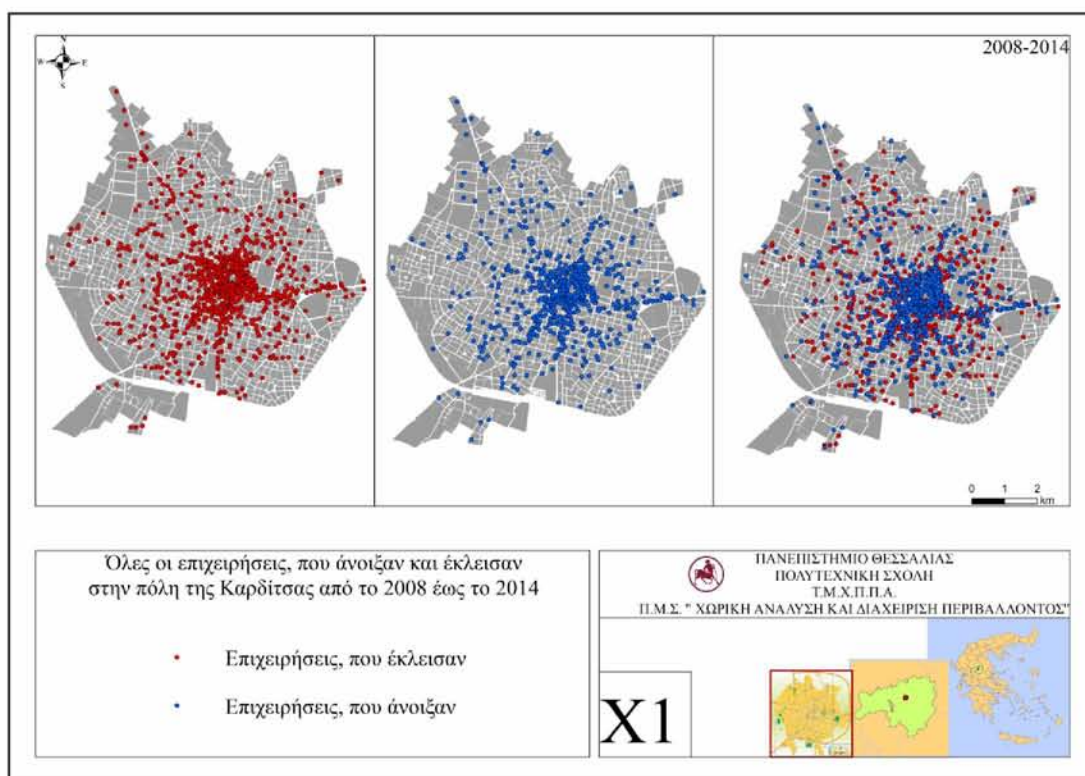
4.1.1 ΧΩΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΥΝΟΛΙΚΑ

Αρχικά, παρουσιάζονται οι επιχειρήσεις, που έκλεισαν και άνοιξαν συνολικά από το έτος 2008, την έναρξη δηλαδή της οικονομικής κρίσης έως το έτος 2014. Από το Σχήμα 2 παρατηρούμε ότι οι επιχειρήσεις, που έκλεισαν είναι κατά το 1/3 περίπου περισσότερες, από αυτές, που άνοιξαν. Αυτά φαίνεται και χωρικά στον Χάρτη 1, που ακολουθεί.

Σχήμα 3: Επιχειρήσεις, που άνοιξαν και έκλεισαν συνολικά από το 2008 έως το 2014

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

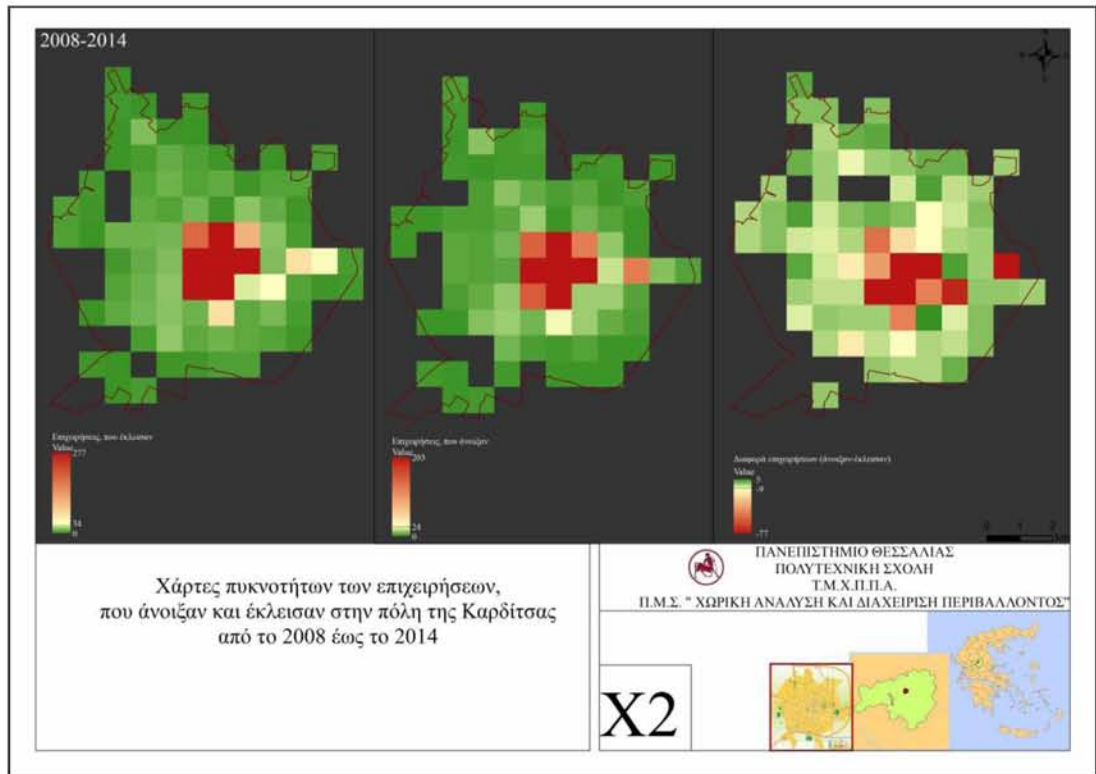

Χάρτης 1: Όλες οι επιχειρήσεις, που άνοιξαν και έκλεισαν στην πόλη της Καρδίτσας από το 2008 έως το 2014

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Μεγάλη δραστηριότητα εμφανίζεται στο κέντρο της πόλης, όπως είναι αναμενόμενο, καθώς εκεί συγκεντρώνεται η πλειοψηφία των υπηρεσιών και των καταστημάτων της πόλης. Παρατηρείται μία πολύ σημαντική αποδυνάμωση της επιχειρηματικής δραστηριότητας στο κέντρο. Συνεπώς, οι εμπορικοί δόμοι της πόλης όπως η Υψηλάντου, η Ιεζεκιήλ, η Τερτίπη, η Αζά, η Χαρίτου και αρκετές άλλες έχουν υποστεί σημαντική συρρίκνωση. Παρατηρείται επίσης, ότι πολλές επιχειρήσεις, που διέκοψαν τη λειτουργία βρίσκονται πάνω σε μεγάλους κεντρικούς δρόμους της πόλης, όπως την Καραϊσκάκη, την Κουμουνδούρου, την Τρικάλων, τη Φαναρίου, τη Λεωφόρο Δημοκρατίας και την Ανδρέα Παπανδρέου. Διαφαίνεται, λοιπόν ένα γραμμικό μοτίβο. Ενώ μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων έκλεισαν σε αυτές τις οδούς, βλέπουμε ότι οι επιχειρήσεις, που άνοιξαν δεν μπόρεσαν να τις αντισταθμίσουν επαρκώς. Περιφερειακά, στις γειτονιές της πόλης και όσο απομακρυνόμαστε από το κέντρο οι δραστηριότητα των επιχειρήσεων είναι όλο και μικρότερη. Παρατηρείται μία μικρή αλλά συστηματική αποδυνάμωση της δραστηριότητας αυτής στην πλειοψηφία των γειτονιών.

Όλα τα παραπάνω γίνονται ευκολότερα αντιληπτά από τους χάρτες πυκνοτήτων (Χάρτης 2), που δημιουργήθηκαν. Οι χάρτες αυτοί απεικονίζουν την πυκνότητα των επιχειρήσεων σε μορφή εικόνας και όχι σημειακά, ανά 300x300 μέτρα (μέγεθος pixel). Στην τελευταία εικόνα του χάρτη απεικονίζεται η διαφορά των δύο εικόνων, δηλαδή από τις επιχειρήσεις, που άνοιξαν αφαιρέθηκαν οι επιχειρήσεις, που έκλεισαν. Οι περιοχές με το κόκκινο χρώμα εμφανίζουν το αρνητικό ισοζύγιο, δηλαδή τη μείωση των επιχειρήσεων. Αυτό που αξίζει να σημειωθεί είναι, ότι ενώ η χειρότερη κατάσταση που εμφανίζεται είναι -77 επιχειρήσεις (σκούρο κόκκινο), η καλύτερη είναι +5 (σκούρο πράσινο). Το μεγαλύτερο αρνητικό ισοζύγιο εμφανίζεται στο κέντρο της πόλης και κυμαίνεται από -33 έως -77 επιχειρήσεις. Όσο απομακρυνόμαστε από το κέντρο το ισοζύγιο είναι σημαντικά μικρότερο και κάποιες περιοχές παρουσιάζουν μία σταθερότητα ή μία μικρή βελτίωση. Αυτό το οποίο εντοπίζεται είναι μία γενικότερη αποδυνάμωση των επιχειρήσεων στις περισσότερες περιοχές της πόλης, μα κυρίως στο κέντρο.

Χάρτης 2: Χάρτες πυκνοτήτων των επιχειρήσεων, που άνοιξαν και έκλεισαν στην πόλη της Καρδίτσας από το 2008 έως το 2014

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Στον Πίνακα 11 παρουσιάζεται ο αριθμός των επιχειρήσεων, που άνοιξαν και έκλεισαν για κάθε έτος ξεχωριστά από το 2008 έως το 2014. Παρατηρούμε, ότι όλες τις χρονιές υπάρχει αρνητικό ισοζύγιο, δηλαδή περισσότερες επιχειρήσεις έκλειναν παρά άνοιγαν. Τα πρώτα έτη της οικονομικής κρίσης, από το 2008 έως το 2011 το φαινόμενο ήταν αρκετά έντονο, με το 2011 να παρατηρείται τα μεγαλύτερο αρνητικό ισοζύγιο (-108). Τα τελευταία τρία χρόνια από το 2012 έως το 2014 παρουσιάζεται μία βελτίωση, με το ισοζύγιο ωστόσο να παραμένει αρνητικό.

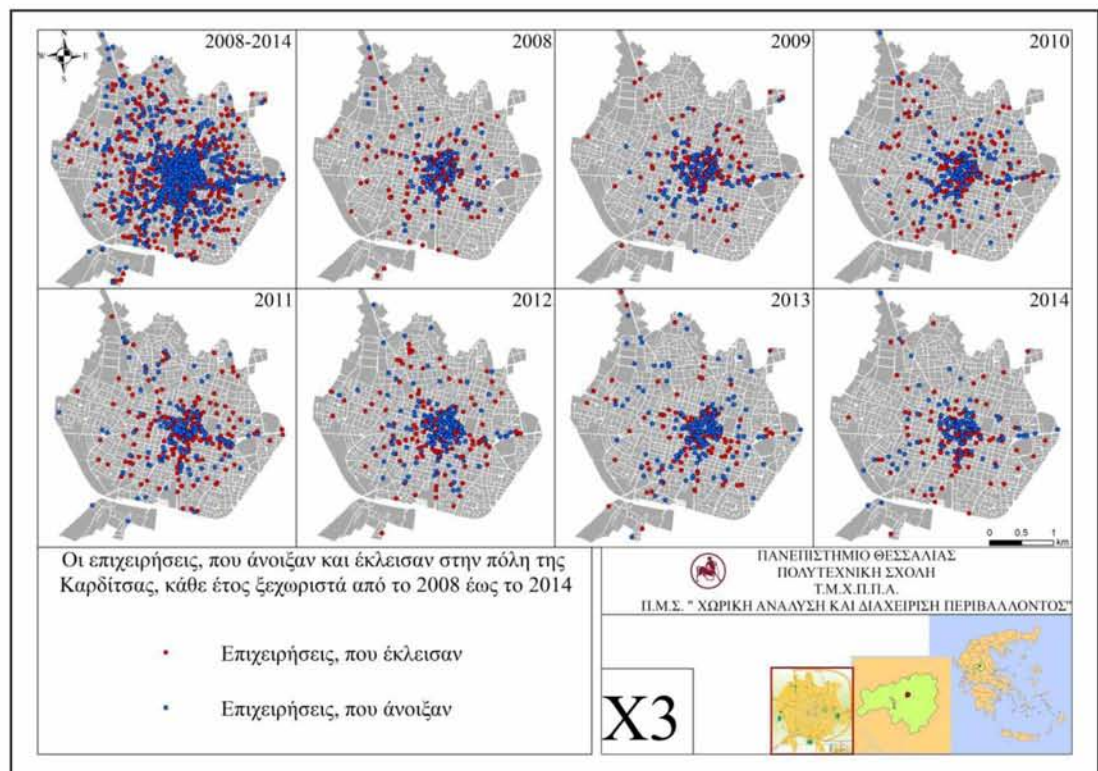
Στον Χάρτη 3, εμφανίζονται αυτές οι επιχειρήσεις για κάθε έτος ξεχωριστά από το 2008 έως το 2014. Εξετάζοντας το φαινόμενο χωρικά διαπιστώνεται η παραπάνω παρατήρηση. Τα πρώτα χρόνια της οικονομικής κρίσης βλέπουμε ότι πολλές επιχειρήσεις κλείνουν χωρίς να αναπληρώνονται από άλλες επαρκώς. Το κέντρο συρρικνώνεται σημαντικά, ενώ βλέπουμε ότι κατά μήκος των μεγάλων κεντρικών δρόμων της πόλης η επιχειρηματική δραστηριότητα μειώνεται αισθητά. Μόνο μετά το έτος 2012 φαίνεται μία μικρή αναζωογόνησή τους. Τα

τελευταία χρόνια από το 2012 έως το 2014 η παρουσιάζεται μία μικρή βελτίωση της δραστηριότητας, η οποία όμως εξακολουθεί να κινείται σε αρνητικά επίπεδα.

Έτος	Έκλεισαν	Άνοιξαν	Ισοζύγιο
2008	215	110	-105
2009	210	131	-79
2010	259	160	-99
2011	261	153	-108
2012	234	164	-70
2013	205	170	-35
2014	160	109	-51
Σύνολο	1544	997	-547

Πίνακας 11: Επιχειρήσεις, που άνοιξαν και έκλεισαν κάθε έτος από το 2008 έως το 2014

Πηγή: Ιδία επεξεργασία.

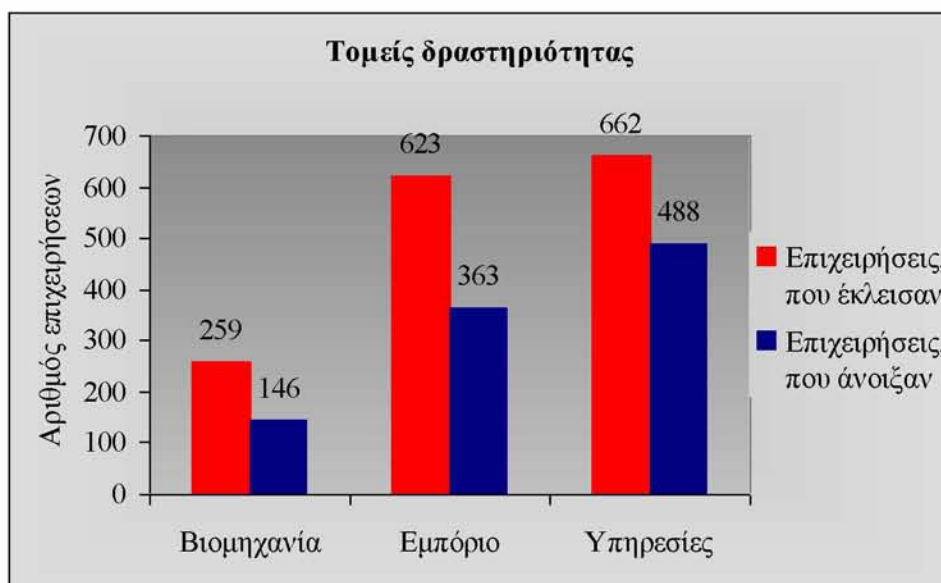

Χάρτης 3: Οι επιχειρήσεις, που άνοιξαν και έκλεισαν στην πόλη της Καρδίτσας, κάθε έτος ξεχωριστά από το 2008 έως το 2014

Πηγή: Ιδία επεξεργασία.

4.1.2 ΧΩΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Στη συνέχεια, γίνεται μία διάκριση των επιχειρήσεων σε τρεις τομείς δραστηριότητας, βιομηχανία, εμπόριο και υπηρεσίες, όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο. Αυτή η διάκριση έγινε προκειμένου να διερευνηθούν οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης σε κάθε τομέα δραστηριότητας ξεχωριστά. Συμπεραίνουμε ότι η μεγαλύτερη δραστηριότητα παρατηρείται στον τομέα των υπηρεσιών και η μικρότερη στον τομέα της βιομηχανίας. Το μεγαλύτερο πλήγμα το έχει δεχθεί ο τομέας της βιομηχανίας, καθώς μέσα σε αυτά τα χρόνια (2008-2014) έχει χάσει το 44% της οικονομικής του βάσης και έπειτα ο τομέας του εμπορίου με 42%. Ο τομέας των υπηρεσιών έχει υποστεί τη μικρότερη συρρίκνωση με 26%.

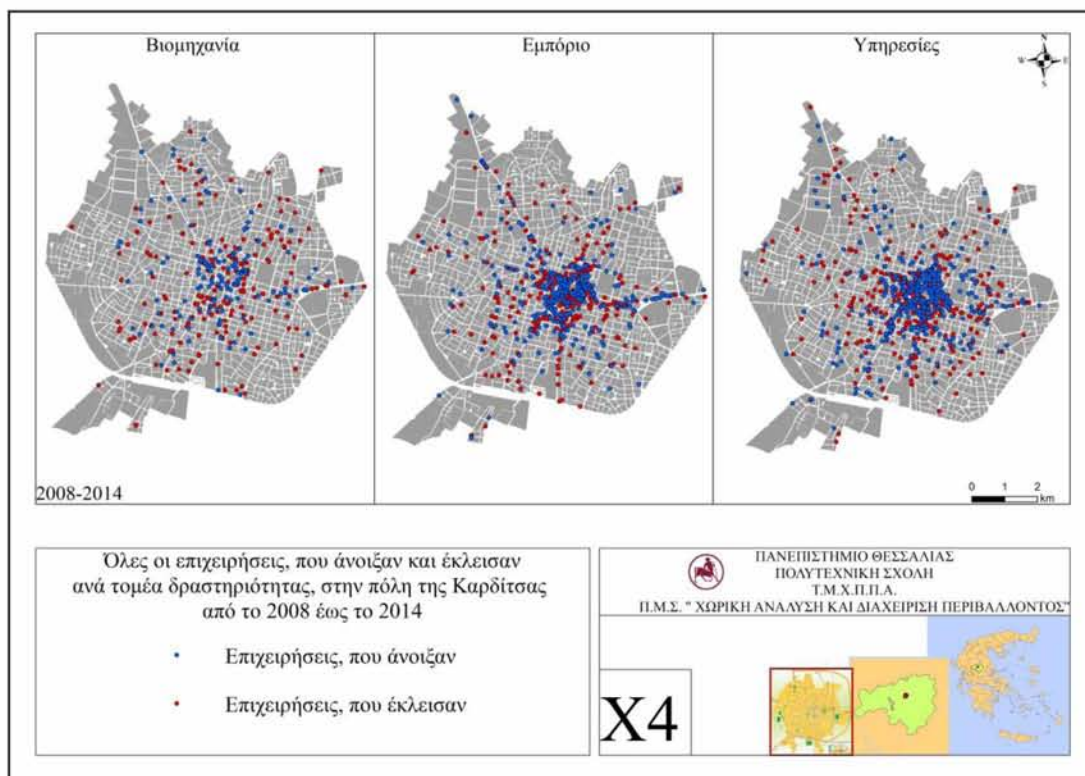

Σχήμα 4: Επιχειρήσεις στους τρεις τομείς δραστηριότητας, που άνοιξαν και έκλεισαν συνολικά από το 2008 έως το 2014.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Στον Χάρτη 4 παρουσιάζονται οι επιχειρήσεις, που άνοιξαν και έκλεισαν ανά τομέα δραστηριότητας από το 2008 έως το 2009. Αρχικά, ο τομέας της βιομηχανίας έχει υποστεί δραματική συρρίκνωση σε όλες σχεδόν τις περιοχές της πόλης. Αυτό που παρατηρείται είναι, ότι οι επιχειρήσεις, που κλείνουν και

ανοίγουν, είναι διάσπαρτες στην πόλη. Στον Χάρτη 5, εμφανίζονται οι χάρτες πυκνοτήτων των επιχειρήσεων για κάθε τομέα δραστηριότητας. Παρουσιάζεται δηλαδή, η διαφορά των επιχειρήσεων, που άνοιξαν με αυτές που έκλεισαν ανά 300x300 μέτρα (μέγεθος pixel) σε μορφή εικόνας. Γίνεται ξανά αντιληπτή η μεγάλη μείωση του τομέα της βιομηχανίας σε όλη την πόλη. Ελάχιστες είναι οι περιοχές οι οποίες παρουσιάζουν βελτίωση.

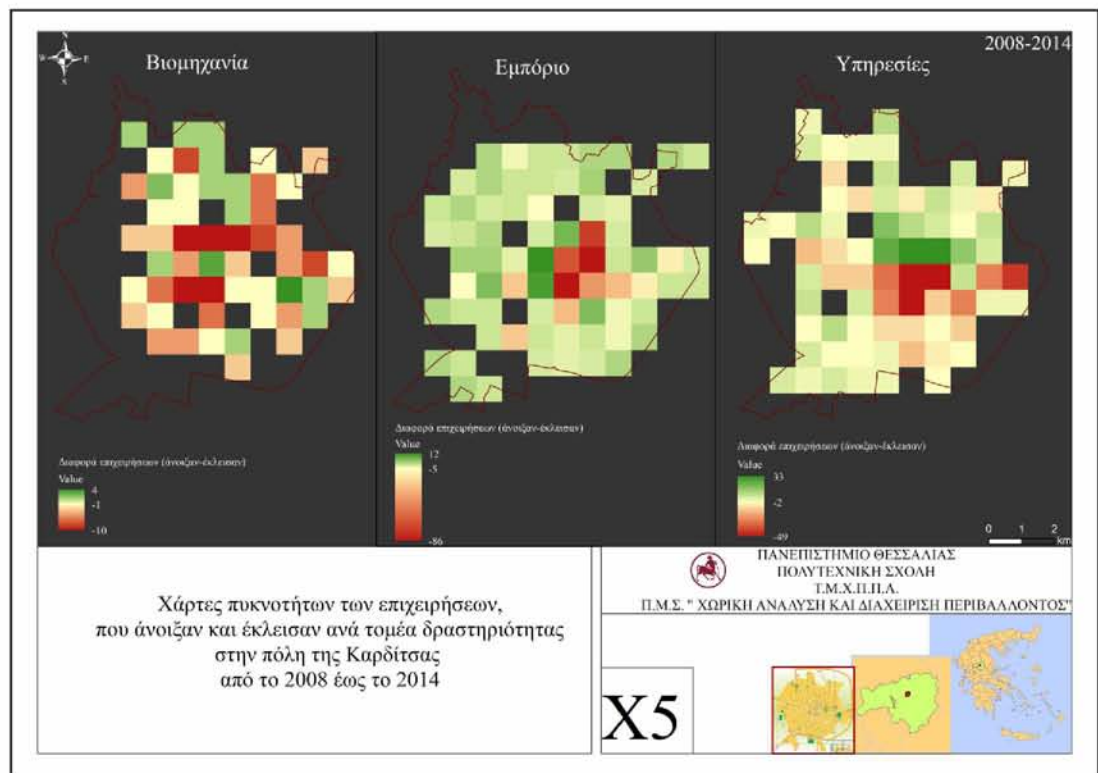
Χάρτης 4: Όλες οι επιχειρήσεις, που άνοιξαν και έκλεισαν ανά τομέα δραστηριότητας, στην πόλη της Καρδίτσας από το 2008 έως το 2014

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Στη συνέχεια, εμφανίζεται ο τομέας του εμπορίου. Εδώ παρατηρείται μία υψηλή συγκέντρωση των επιχειρήσεων, τόσο αυτών που κλείνουν όσο και αυτών που ανοίγουν, στο κέντρο και στις μεγάλες κεντρικές οδούς της πόλης. Έτσι, πέρα από τη δραστηριότητα στο κέντρο εντοπίζεται και μία γραμμικότητα του φαινομένου. Εξετάζοντας τον Χάρτη 4, γίνεται αμέσως αντιληπτή η έντονη αποδυνάμωση των εμπορικών καταστημάτων στο κέντρο της πόλης. Αυτό παρατηρείται και στον αντίστοιχο χάρτη πυκνοτήτων (Χάρτης 5), αφού υπάρχουν περιοχές στις οποίες έχουν κλείσει έως και 86 επιχειρήσεις.

Περιφερειακά παρατηρείται μία πολύ μικρότερη αποδυνάμωση στις γειτονίες, ενώ εντοπίζονται και κάποιες περιοχές, που παρουσιάζουν μία υποτυπώδη βελτίωση.

Τέλος, παρουσιάζεται ο τομέας των υπηρεσιών. Παρουσιάζεται και εδώ μία μεγάλη συγκέντρωση των επιχειρήσεων, που έκλεισαν και άνοιξαν στο κέντρο της πόλης. Η γραμμικότητα εδώ υπάρχει, ωστόσο όχι σε τόσο μεγάλο βαθμό όσο στον τομέα του εμπορίου. Παρατηρείται από την άλλη μία πιο διάχυτη εικόνα στην πόλη των επιχειρήσεων, που έκλεισαν. Οι επιχειρήσεις, που άνοιξαν συσπειρώνονται σε μεγάλο βαθμό στο κέντρο της πόλης. Αυτό που συμπεραίνεται από τους δύο χάρτες (Χάρτες 4 και 5), πέρα από τη σημαντική συρρίκνωση του κέντρου, είναι και η αποδυνάμωση της περιφέρειας.

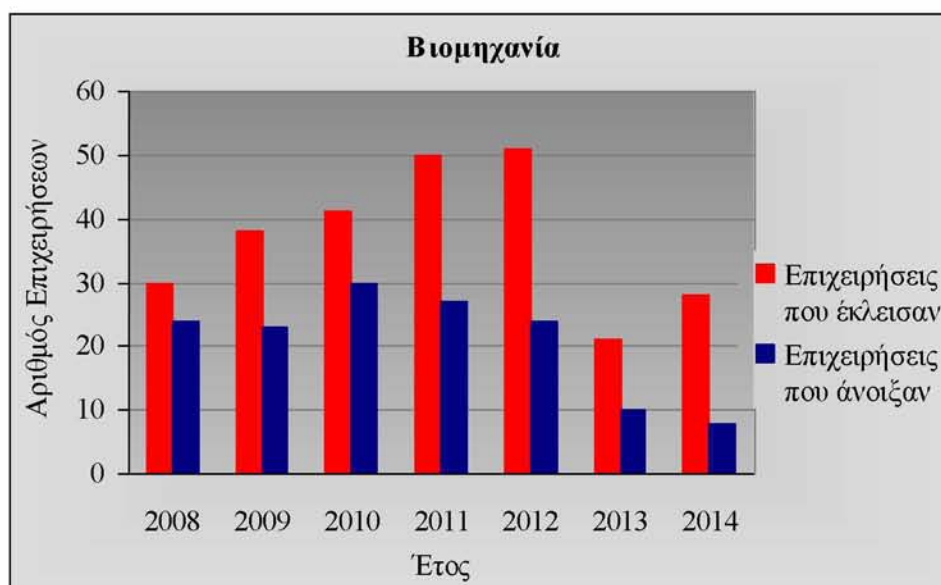

Χάρτης 5: Χάρτες πυκνοτήτων των επιχειρήσεων, που άνοιξαν και έκλεισαν ανά τομέα δραστηριότητας στην πόλη της Καρδίτσας από το 2008 έως το 2014

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

4.1.2.1 ΧΩΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

Στη συνέχεια παρουσιάζεται η μεταβολή του κάθε τομέα δραστηριότητας ξεχωριστά. Στον Πίνακα 4, που ακολουθεί βλέπουμε τον τρόπο με τον οποίο έχουν εξελιχθεί οι βιοτεχνικές και μεταποιητικές επιχειρήσεις στην πόλη από το 2008 έως το 2014. Παρατηρούμε ότι η συρρίκνωση, που έχει υποστεί ο κλάδος όλα τα χρόνια είναι μεγάλος. Ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, το 2013 και το 2014, η δραστηριότητα είναι ακόμα χειρότερη και δεν παρατηρούνται σημεία ανάκαμψης.

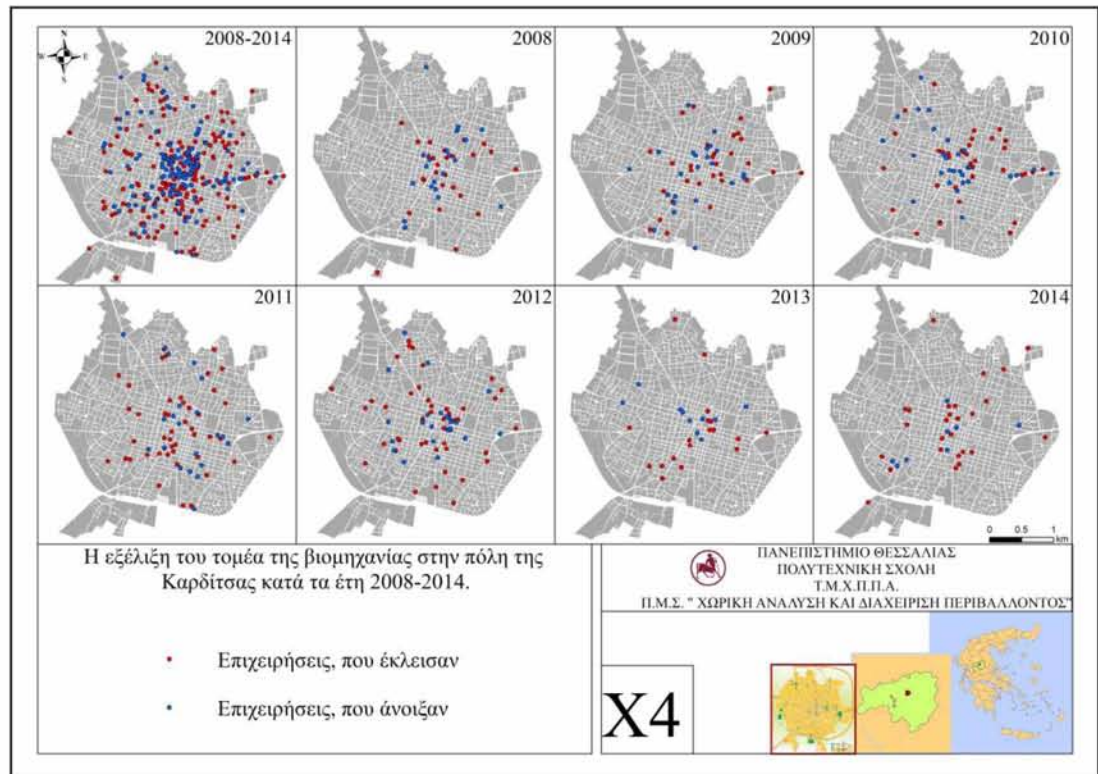

Σχήμα 5: Επιχειρήσεις του τομέα της βιομηχανίας, που άνοιξαν και έκλεισαν από το 2008 έως το 2014.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία.

Χωρικά τώρα, εξετάζοντας τον Χάρτη 4, παρατηρείται ότι η δραστηριότητα των επιχειρήσεων δεν είναι τόσο έντονη στο κέντρο, αλλά είναι πιο διάχυτη στην πόλη. Δεν παρατηρείται έντονη γραμμικότητα ή πολύ έντονη συγκέντρωσή στο κέντρο των επιχειρήσεων, που κλείνουν, αλλά μία πιο διάσπαρτη εικόνα. Το ίδιο διακρίνεται και για τις επιχειρήσεις, που ανοίγουν. Τόσο το κέντρο όσο και η περιφέρεια έχουν αποδυναμωθεί αισθητά, χωρίς να παρουσιάζεται κάποιο σημάδι βελτίωσης. Παρακολουθώντας, την εξέλιξη του τομέα της βιομηχανίας

στην πάροδο των χρόνων παρατηρείται ότι κάθε χρόνο αποδυναμώνεται μία περιοχή της πόλης περισσότερο. Έτσι, τα έτη 2009 και 2010 εντοπίζεται συρρίκνωση κυρίως στο βορειοανατολικό τμήμα της πόλης, τα έτη 2008 και 2014 το κεντρικό και το νοτιοανατολικό, ενώ τα έτη 2011 και 2013 κυρίως το νότιο. Με αυτόν τον τρόπο οι περισσότερες περιοχές της πόλης έχουν υποστεί συνολικά συρρίκνωση.

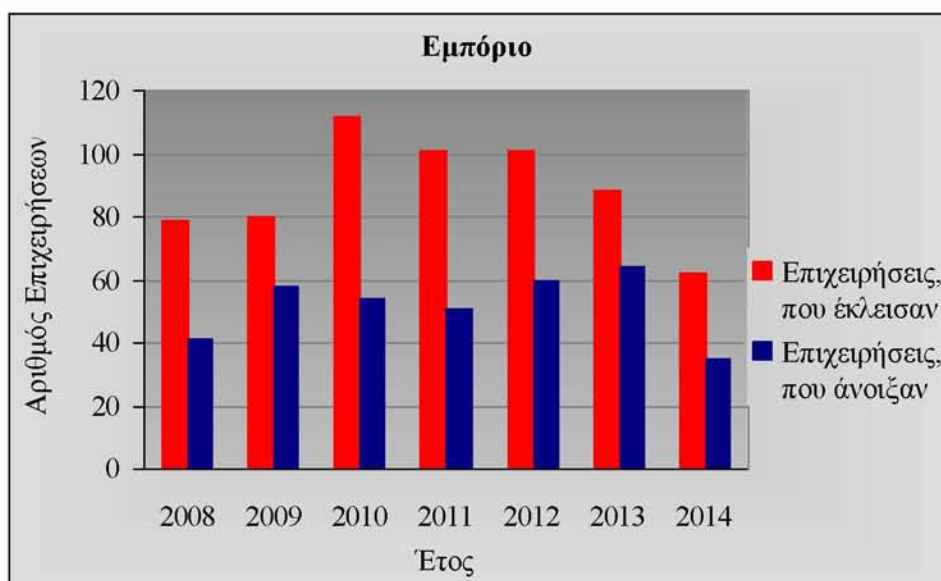

Χάρτης 6: Η εξέλιξη του τομέα της βιομηχανίας στην πόλη της Καρδίτσας κατά τα έτη 2008-2014.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

4.1.2.2 ΧΩΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

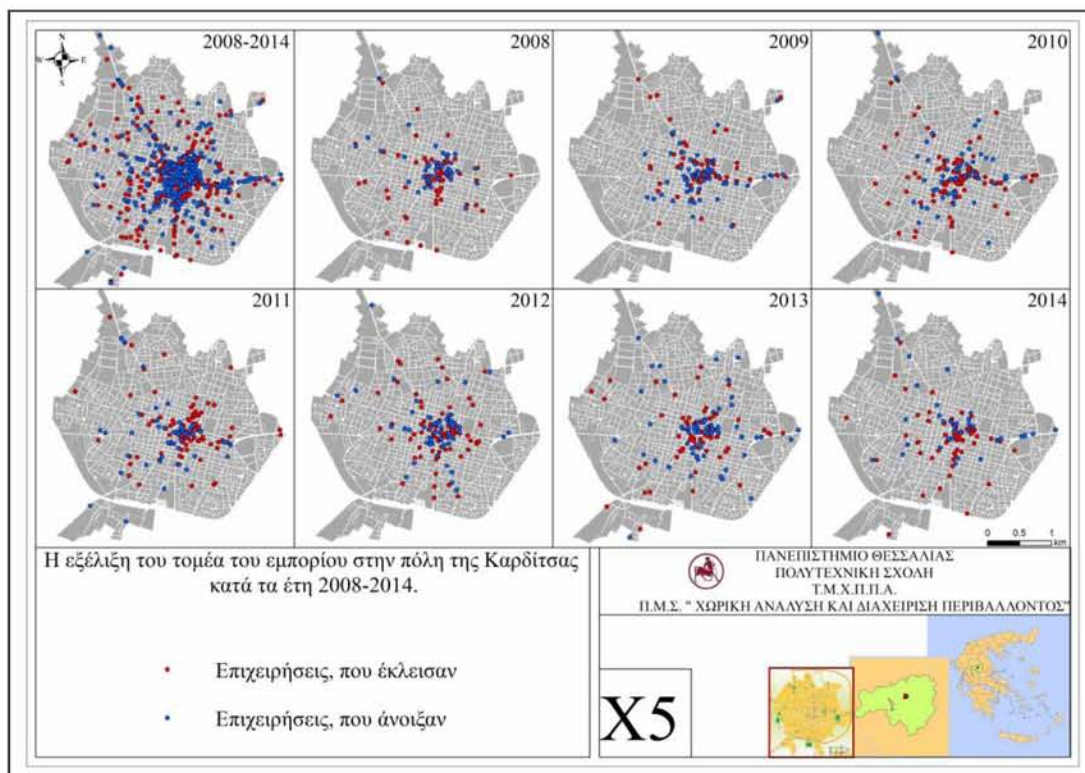
Στον Πίνακα 5, παρουσιάζεται η εξέλιξη του τομέα του εμπορίου για κάθε έτος ξεχωριστά. Παρατηρούμε ξανά ότι το ισοζύγιο είναι πάντα αρνητικό. Ειδικότερα τα έτη 2010 και 2011 σημειώθηκε η μεγαλύτερη μείωση των επιχειρήσεων.

Σχήμα 6: Επιχειρήσεις του τομέα του εμπορίου, που άνοιξαν και έκλεισαν από το 2008 έως το 2014

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Στον τομέα αυτό εντοπίζεται συνολικά έντονη δραστηριότητα στο κέντρο και στις μεγάλες οδούς. Εξετάζοντας τον Χάρτη 5, παρατηρούμε ότι τα εμπορικά καταστήματα στο κέντρο της πόλης έχουν συρρικνωθεί σημαντικά. Αποτυπώνεται πλέον και χωρικά η ιδιαίτερα αρνητική εικόνα, που υπήρχε τα έτη 2010 και 2011. Παρατηρείται, επίσης, ότι στις μεγάλες οδούς της πόλης σημαντικός αριθμός επιχειρήσεων έχει κλείσει, και ενώ επιχειρήσεις τείνουν να ανοίγουν σε αυτές τις οδούς δεν είναι επαρκείς, προκειμένου να διατηρήσουν την δραστηριότητά τους ζωνρή. Η αποδυνάμωση των εμπορικών επιχειρήσεων στο σύνολό τους είναι εμφανής. Μία τάση, που διακρίνεται είναι ότι από το έτος 2008, ενώ αρκετές επιχειρήσεις κλείνουν περιφερειακά, αυτές που ανοίγουν συγκεντρώνονται στο κέντρο και ένας μικρός αριθμός στις μεγάλες οδούς της πόλης. Η τάση αυτή εντοπίζεται και τα υπόλοιπα χρόνια, με εξαίρεση τα έτη 2013 και 2014, με αποτέλεσμα συνολικά οι επιχειρήσεις, που ανοίγουν να συσπειρώνονται έντονα στο κέντρο της πόλης και γραμμικά στις μεγάλες οδούς. Παρά την τάση αυτή, ο αριθμός των επιχειρήσεων, που άνοιξαν στο κέντρο εξακολουθεί να μην είναι αρκετός για να εξισορροπήσει αυτές, που έκλεισαν.

Χάρτης 7: Η εξέλιξη του τομέα του εμπορίου στην πόλη της Καρδίτσας κατά τα έτη 2008-2014.

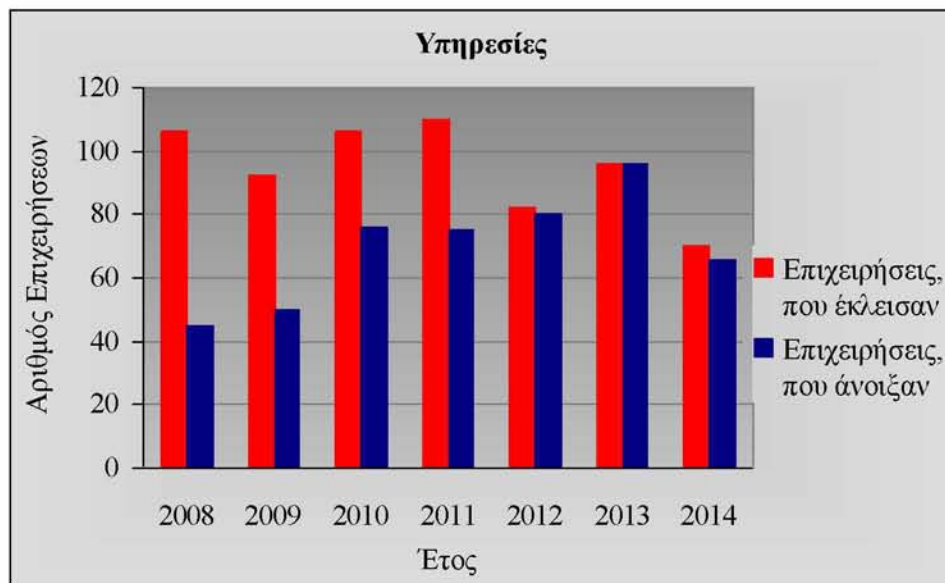
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

4.1.2.3 ΧΩΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Ο τομέας των υπηρεσιών είναι αυτός, που έχει δεχθεί το μικρότερο πλήγμα, σε σχέση με τους άλλους δύο τομείς δραστηριότητας. Από το Σχήμα 6, παρατηρούμε ότι στην αρχή της οικονομικής κρίσης, από το 2008 έως το 2011, το ισοζύγιο είναι αρκετά αρνητικό. Από το 2011 και μετά, εμφανίζεται μία τάση σταδιακής βελτίωσης. Συγκεκριμένα, οι επιχειρήσεις του τομέα των υπηρεσιών, που έκλεισαν, εξισορροπούνται από τις επιχειρήσεις, που άνοιξαν.

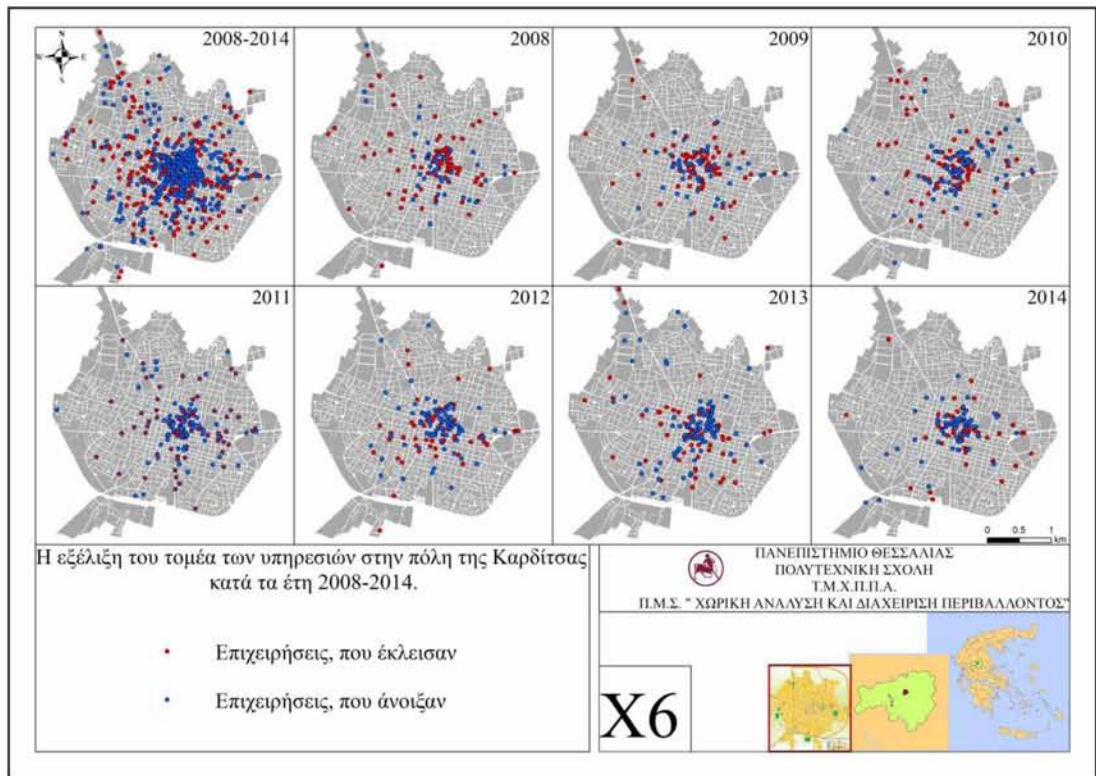
Εξετάζοντας το φαινόμενο χωρικά, στον Χάρτη 6 εμφανίζεται όπως είναι αναμενόμενο μία αυξημένη δραστηριότητα στο κέντρο της πόλης. Αυτό, που γίνεται αντιληπτό συνολικά είναι η σημαντική αποδυνάμωση κυρίως των επιχειρήσεων περιφερειακά, στις γειτονιές της πόλης αλλά και στις μεγάλες οδούς.

Τα έτη 2008 έως 2011 το αρνητικό ισοζύγιο, που εντοπίστηκε προηγουμένως γίνεται αντιληπτό. Το 2008 η συρρίκνωση των επιχειρήσεων του τομέα των υπηρεσιών είναι ιδιαίτερα εμφανής. Τόσο το κέντρο όσο και οι γειτονιές της πόλης έχουν αποδυναμωθεί σημαντικά, ενώ οι επιχειρήσεις που άνοιξαν είναι λιγοστές και διάσπαρτες, μη μπορώντας να αντισταθμίσουν σε καμία περίπτωση την αρνητική εικόνα. Αυτό συνεχίζεται μέχρι το 2010, ενώ από το 2011 και μετά παρουσιάζεται μία σημαντική και σταδιακή βελτίωση. Τα τελευταία αυτά έτη παρουσιάζεται μία τάση συσπείρωσης των επιχειρήσεων, που ανοίγουν στο κέντρο της πόλης. Έτσι ενώ τα πρώτα έτη της οικονομικής κρίσης το κέντρο της πόλης αποδυναμώθηκε σημαντικά τα τελευταία χρόνια υπήρξε μία βελτίωση, ωστόσο όχι επαρκής, έτσι ώστε να αντισταθμίσει το αρνητικό ισοζύγιο των προηγούμενων χρόνων.

Σχήμα 7: Επιχειρήσεις του τομέα των υπηρεσιών, που άνοιξαν και έκλεισαν από το 2008 έως το 2014

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Χάρτης 8: Η εξέλιξη του τομέα των υπηρεσιών στην πόλη της Καρδίτσας κατά τα έτη 2008-2014.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

4.2 ΧΩΡΙΚΗ ΑΥΤΟΣΥΣΧΕΤΙΣΗ

Η χωρική αυτοσυσχέτιση εξετάζει τη σχέση μεταξύ των τιμών μιας ενιαίας μεταβλητής μέσα σε μια περιοχή, μετρά την ομοιότητα των τιμών αυτών σε αυτήν την περιοχή, τον βαθμό στον οποίο ένα χωρικό φαινόμενο αυτοσυσχετίζεται, το επίπεδο αλληλεξάρτησης μεταξύ των μεταβλητών, καθώς και τη φύση και τη δύναμη της αλληλεξάρτησης αυτής (Cliff και Ord, 1981). Η χωρική αυτοσυσχέτιση αναφέρεται στο βαθμό με τον οποίο η τιμή μιας μεταβλητής, σε κάποια θέση, είναι παρόμοια με τις τιμές τις ίδιας μεταβλητής, που βρίσκονται γεωγραφικά κοντά της (Goodchild, 1987). Η θετική χωρική συσχέτιση υποδηλώνει μία αυξημένη πιθανότητα, να παρατηρηθούν όμοιες τιμές μίας μεταβλητής για περιοχές, που απέχουν λιγότερο γεωγραφικά.

Ο δείκτης Moran's I συγκρίνει την τιμή μιας μεταβλητής σε μια θέση με τις τιμές της ίδιας μεταβλητής σε όλες τις άλλες θέσεις. (Moran, 1948). Ο δείκτης αυτός είναι ένας από τους παλαιότερους δείκτες χωρικής αυτοσυσχέτισης. Ο

υπολογισμός του επιτυγχάνεται με το πηλίκο της χωρικής συνδιακύμανσης με τη συνολική διακύμανση της μεταβλητής. Οι τιμές, που προκύπτουν κυμαίνονται από το -1 έως το 1. Οι θετικές τιμές αντιπροσωπεύουν και θετική χωρική αυτοσυσχέτιση, ενώ οι αρνητικές τιμές αρνητική χωρική αυτοσυσχέτιση. Η μηδενική τιμή δείχνει ότι δεν υπάρχει χωρική αυτοσυσχέτιση και επομένως το πρότυπο είναι τυχαίο. Ο μαθηματικός τύπος για τον υπολογισμό του δείκτη Moran's I είναι ο ακόλουθος:

$$I = \frac{n}{S_0} \frac{\sum_i \sum_j w_{ij} (x_i - \bar{x})(x_j - \bar{x})}{\sum_i (x_i - \bar{x})^2},$$

Όπου n είναι ο αριθμός των οντοτήτων, x_i η τιμή της μεταβλητής σε μια θέση, x_j η τιμή της μεταβλητής σε μια άλλη θέση, \bar{x} η μέση τιμή της μεταβλητής και w_{ij} το βάρος (συνήθως η απόσταση ανάμεσα στις δύο θέσεις i και j).

Στη συνέχεια υπολογίστηκε ο δείκτης Moran's I, για τις επιχειρήσεις, που άνοιξαν και έκλεισαν συνολικά από το 2008 έως το 2014 (Πίνακας 12). Παρατηρούμε ότι οι τόσο οι επιχειρήσεις, που άνοιξαν όσο και οι επιχειρήσεις, που έκλεισαν εμφανίζουν θετική χωρική αυτοσυσχέτιση, δηλαδή οι κοντινές περιοχές τείνουν να γίνουν όμοιες ως προς τα χαρακτηριστικά τους. Η χωρική αυτοσυσχέτιση των επιχειρήσεων, που έκλεισαν είναι λίγο μεγαλύτερη από αυτή των επιχειρήσεων, που άνοιξαν.

Χρονικό διάστημα	Επιχειρήσεις	Moran's I	z score	p value
2008-2014	έκλεισαν	0,614	12,208	0
	άνοιξαν	0,574	11,454	0

Πίνακας 12: Τιμή του δείκτη Moran's I, για τις επιχειρήσεις, που άνοιξαν και έκλεισαν συνολικά από το 2008 έως το 2014

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Έπειτα, υπολογίζεται ο δείκτης Moran's I για τις επιχειρήσεις, που άνοιξαν και έκλεισαν για κάθε έτος ξεχωριστά από το 2008 έως το 2014. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται τον Πίνακα 13. Παρατηρείται ότι σε όλες τις περιπτώσεις οι τιμές του δείκτη είναι θετικές, υποδεικνύοντας τη θετική χωρική

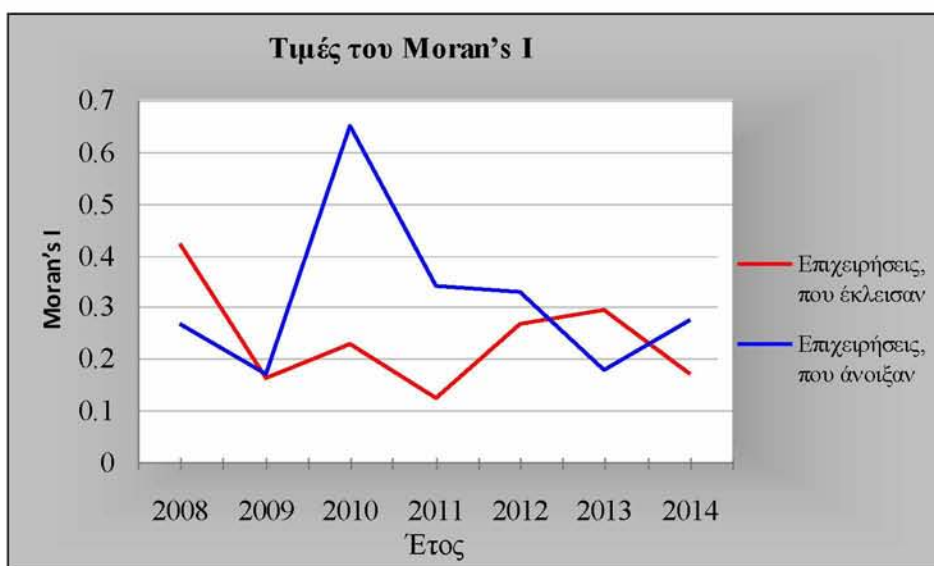
αυτοσυσχέτιση. Ακολούθως, δημιουργήθηκε το Σχήμα 8, όπου απεικονίζονται οι τιμές του Moran's I, που λαμβάνουν οι επιχειρήσεις που άνοιξαν και έκλεισαν συγκριτικά μεταξύ τους, για κάθε έτος ξεχωριστά. Παρατηρείται ότι οι επιχειρήσεις, που άνοιξαν από το 2009 έως το 2012 παρουσιάζουν σημαντικά μεγαλύτερη χωρική αυτοσυσχέτιση, από τις επιχειρήσεις, που έκλεισαν τα χρόνια αυτά. Οι επιχειρήσεις, που έκλεισαν εμφανίζουν μεγαλύτερη χωρική αυτοσυσχέτιση τα έτη 2008 και 2013. Ενώ συνολικά για τις επιχειρήσεις, που έκλεισαν η τιμή του δείκτη Moran's I είναι μεγαλύτερη, υποδηλώνοντας μεγαλύτερη χωρική αυτοσυσχέτιση, εστιάζοντας σε κάθε χρόνο ξεχωριστά παρατηρούμε ότι οι επιχειρήσεις, που ανοίγουν είναι αυτές, που παρουσιάζουν μεγαλύτερη χωρική αυτοσυσχέτιση.

Έτος	Επιχειρήσεις	Moran's I	z score	p value
2008	έκλεισαν	0,422	6,229	0
	άνοιξαν	0,266	7,350	0
2009	έκλεισαν	0,161	4,080	0
	άνοιξαν	0,172	5,790	0
2010	έκλεισαν	0,228	5,480	0
	άνοιξαν	0,651	6,900	0
2011	έκλεισαν	0,124	4,180	0,000029
	άνοιξαν	0,342	8,700	0
2012	έκλεισαν	0,266	6,407	0
	άνοιξαν	0,330	7,720	0
2013	έκλεισαν	0,292	7,000	0
	άνοιξαν	0,179	6,187	0
2014	έκλεισαν	0,169	3,760	0,000169
	άνοιξαν	0,275	6,380	0

Πίνακας 13: Τιμή του δείκτη Moran's I, για τις επιχειρήσεις, που άνοιξαν και έκλεισαν κατά τα έτη 2008-2014

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Τέλος, υπολογίστηκε ο δείκτης Moran's I για τις επιχειρήσεις, που άνοιξαν και έκλεισαν συνολικά ανά τομέα δραστηριότητας από το 2008 έως το 2014. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται τον Πίνακα 14. Παρατηρείται ότι σε όλες τις περιπτώσεις οι τιμές του δείκτη είναι θετικές, υποδεικνύοντας τη θετική χωρική αυτοσυσχέτιση.

Σχήμα 8: Οι τιμές του δείκτη Moran's I, για τις επιχειρήσεις που άνοιξαν και έκλεισαν ξεχωριστά για κάθε έτος από το 2008 έως το 2014

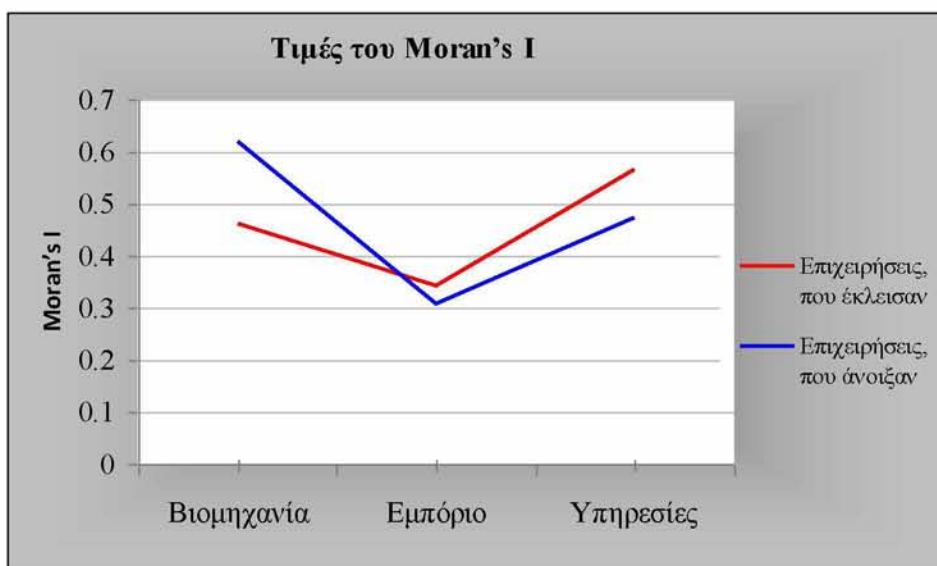
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Ακολούθως, δημιουργήθηκε το Σχήμα 9, στο οποίο απεικονίζονται οι τιμές του Moran's I, που λαμβάνουν οι επιχειρήσεις που άνοιξαν και έκλεισαν συγκριτικά μεταξύ τους, ανά τομέα δραστηριότητας. Στον τομέα της βιομηχανίας οι επιχειρήσεις που άνοιξαν εμφανίζουν μεγαλύτερη χωρική αυτοσυσχέτιση, από τις επιχειρήσεις που έκλεισαν. Στους άλλους δύο τομείς δραστηριότητας ισχύει το αντίστροφο.

Τομέας δραστηριότητας	Επιχειρήσεις	Moran's I	z score	p value
Βιομηχανία	έκλεισαν	0,462	11,122	0
	άνοιξαν	0,618	6,06	0
Εμπόριο	έκλεισαν	0,341	9,585	0
	άνοιξαν	0,306	8,157	0
Υπηρεσίες	έκλεισαν	0,565	10,05	0
	άνοιξαν	0,474	9,85	0

Πίνακας 14: Τιμή του δείκτη Moran's I, για τις επιχειρήσεις, που άνοιξαν και έκλεισαν συνολικά από το 2008 έως το 2014

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Σχήμα 9: Οι τιμές του δείκτη Moran's I, για τις επιχειρήσεις που άνοιξαν και έκλεισαν συνολικά ανά τομέα δραστηριότητας κατά τα έτη 2008-2014

Πηγή: Ιδία επεξεργασία.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας ήταν να γίνει μία χωρική ανάλυση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στις επιχειρήσεις της πόλης της Καρδίτσας. Αφού συλλέχθηκαν και επεξεργάστηκαν τα δεδομένα, χρησιμοποιήθηκαν στην πορεία για τη σύνθεση μίας σειράς χαρτών, όπου απεικονίζεται και παρουσιάζεται το φαινόμενο χωρικά.

Εξετάζοντας του χάρτες και τους πίνακες, εξήχθησαν διάφορα συμπεράσματα για τη σχέση, που συνδέει τις επιχειρήσεις, που κλείνουν και ανοίγουν, τον τρόπο με τον οποίο διανέμονται στο χώρο και εντοπίστηκαν περιοχές, οι οποίες εμφανίζουν κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Συγκεντρωτικά, βλέπουμε ότι η πόλη της Καρδίτσας έχει υποστεί μεγάλη συρρίκνωση της οικονομικής της βάσης. Από το 2008 έως το 2014 έχουν κλείσει 1544 επιχειρήσεις ενώ έχουν ανοίξει 997. Παρατηρείται δηλαδή μείωση των επιχειρήσεων περίπου κατά το 1/3.

Μελετώντας τους αντίστοιχους χάρτες, παρατηρείται ο τρόπος με τον οποίο η συρρίκνωση αυτή κατανέμεται στην πόλη. Αυτό που παρατηρείται αρχικά είναι μία αποδυνάμωση της πλειοψηφίας των περιοχών της πόλης. Άλλες περιοχές έχουν αποδυναμωθεί σε μεγάλο βαθμό, ενώ άλλες σε μικρότερο. Το κέντρο της πόλης έχει υποστεί την πιο έντονη συρρίκνωση, καθώς ο αριθμός των επιχειρήσεων που έκλεισαν είναι μεγάλος. Περιφερειακά η συρρίκνωση δεν είναι τόσο έντονη αλλά είναι εμφανής παντού. Κάποιες περιοχές δείχνουν ίσως κάποια σημεία βελτίωσης αλλά η βελτίωση αυτή κυμαίνεται σε πολύ μικρούς βαθμούς.

Εξετάζοντας τις επιχειρήσεις ανά τομέα δραστηριότητας παρατηρείται ότι τη μεγαλύτερη συρρίκνωση την έχουν δεχθεί οι τομείς της βιομηχανίας και του εμπορίου, με μείωση 44 και 42% αντίστοιχα. Ο τομέας των υπηρεσιών έχει υποστεί τη μικρότερη συρρίκνωση με 26%. Αυτό γίνεται αντιληπτό και χωρικά με την εξέταση των χαρτών. Στον τομέα της βιομηχανίας παρατηρείται σημαντική αποδυνάμωση σε πολλές διάσπαρτες περιοχές της πόλης και όχι τόσο έντονα στο κέντρο της πόλης. Αντίθετα, στον τομέα του εμπορίου εντοπίζεται έντονη συρρίκνωση στο κέντρο και στις μεγάλες κεντρικές οδούς της πόλης. Στον τομέα των υπηρεσιών, οι περιφερειακές περιοχές παρουσιάζουν

συστηματική συρρίκνωση, ενώ το κέντρο της πόλης έχει αποδυναμωθεί σημαντικά.

Συμπερασματικά, οι επιχειρήσεις της πόλης της Καρδίτσας έχουν υποστεί σημαντική μείωση. Τα φαινόμενο αυτό είναι εμφανές σε όλη την πόλη, ωστόσο το κέντρο της είναι αυτό το οποίο έχει αποδυναμωθεί σημαντικά. Η σύγχρονη οικονομική κρίση συνεπώς, έχει προκαλέσει μία αρκετά σημαντική μείωση της οικονομικής βάσης της πόλης.

Αυτό το συμπέρασμα έρχεται να προστεθεί στη συνολικά αρνητική κατάσταση της χώρας. Όπως αναφέρθηκε, τόσο στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη όσο και σε μικρότερες πόλεις της χώρας ο αριθμός των επιχειρήσεις, που έχουν κλείσει αυτά τα χρόνια της οικονομικής κρίσης είναι μεγάλος με αποτέλεσμα να εμφανίζονται κενά καταστήματα σε άλλοτε μεγάλες εμπορικές οδούς. Η οικονομική αυτή συρρίκνωση, έχει ως αποτέλεσμα την εμφάνιση πληθώρας αρνητικών φαινομένων, όπως υψηλά επίπεδα ανεργίας, η μετανάστευση, η μείωση του πληθυσμού, η άμβλυνση των ανισοτήτων, η εξαθλίωση των μεσαίων κοινωνικών στρωμάτων, η κατάρρευση των κοινωνικών παροχών και η κατάργηση των κοινωνικών δικαιωμάτων. Οι πόλεις της Ελλάδας υφίστανται αστική συρρίκνωση και αποτελούν πλέον ένα νέο σύνολο πόλεων, που πρέπει να μελετηθεί υπό αυτό το πρίσμα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Longley, P., Goodchild, M., Maguire, D. and Rhind, D. (2010). *Συστήματα και Επιστήμη Γεωγραφικών Πληροφοριών (GIS)*, Αθήνα: Κλειδάριθμος.

ICAP GROUP A.E. (2013), ‘Μεθοδολογία απόδοσης αξιολογήσεων πιστοληπτικής ικανότητας’.

Ξενόγλωσση

Beauregard, R. (2001). ‘Federal Policy and Postwar urban decline: A Case of Government Complicity?’, *Housing Policy Debate*, **2**(1), 129-151

Bontje, M. (2004). ‘Facing the challenge of shrinking cities in East Germany: The case of Leipzig’, *Geojournal*, **61**, 13-21.

Bontje, M. and Musterd, S. (2012). ‘Understanding shrinkage in European regions’, *Built Environment*, **38**(2), 153–161.

Cunningham-Sabot, E. and Fol, S. (2007), ‘Shrinking Cities in France and Great Britain: A Silent Process?’, *Berliner Debatte Initial* **18**(1), 17-28.

Cliff, A., D. and Ord, J., K. (1981). *Spatial Processes: Models and Applications*, London: Pion.

Gospodini, A. (2012). ‘Economic Crisis and the Shrinking Greek Cities’, 1st International Conference on Architecture & Urban Design, Proceedings 19-21 April 2012 – www.icaud.epoka.edu.al

Goodchild, M., F. (1987). ‘Spatial Autocorrelation’, CATMOG 47, Geobooks, Norwich.

Grossmann, K., Bontje, M., Haase, A. and Mykhnenko, V. (2013). 'Shrinking cities: Notes for the further research agenda', *Cities*, **35**, 221-225.

Haase, D., Annegret Haase, A., Kabisch N., Kabisch, S. and Rink, D. (2012). 'Actors and factors in land-use simulation: The challenge of urban shrinkage', *Environmental Modelling & Software*, **35**, 92-103.

Haase, A., Bernt, M., Grossmann, K., Mykhnenko, V., and Rink, D. (2013). 'Varieties of shrinkage in European cities', *European Urban and Regional Studies*, 1-17

Haining, R. (1994). 'Designing spatial data analysis modules for geographical information systems', *Spatial Analysis in GIS*, **0**, 45-63.

Hollander, J., B., Pallagst, K., M., Schwarz, T. and Popper, F. J. (2009). 'Planning shrinking cities', *Progress in Planning*, **72**(4), 223–232.

Labrianidis, L., Lyberaki, A., Tinios, P. and Hatziprokopiou, P. (2010). 'Inflow of migrants and outflow of investment: Aspects of interdependence between Greece and the Balkans', *Journal of Ethnic and Migration Studies*, **30**(6), 1183-1208.

Martinez-Fernandez, C., Audirac, I., Fol, S. and Cunningham-Sabot, E. (2012) 'Shrinking cities: urban challenges of globalization'. *International Journal of Urban and Regional Research*, **36**(2), 213–225.

Moran, P.A.P. (1948). 'The Interpretation of Statistical Maps'. *Journal of the Royal Statistics Society*, **10**(2), 243-251.

Pallagst, K., M., (2008), *Shrinking Cities. Planning Challenges from an International Perspective*, Cleveland, USA: Kent State University and Cleveland Urban Design Collaborative.

Pallagst, K., M., Aber, J., Audirac, I., Cunningham-Sabot, E., Fol, S., Martinez-Fernandez, C., Moraes, S., Mulligan, H., Vargas-Hernandez, J., Wiechmann, T., Wu, T., Rich, J. (2009), *The Future of Shrinking Cities: Problems, Patterns and Strategies of Urban Transformation in a Global Context*, Berkeley: University of California.

Pallagst, K., M. (2010). 'Shrinking cities – challenges for planning in an international context', www.planung-neu-denken.de

Pallagst, K., M., Wiechmann, T. and Martinez-Fernandez, C. (2014). 'Shrinking cities: international perspectives and policy implications', New York: Routledge.

Reckien, D, and Martinez-Fernandez, C. (2011). 'Why do cities shrink?', *European Planning Studies*, **19**(8), 1375–1397.

Rieniets, T. (2009). 'Shrinking cities: causes and effects of urban population losses in the twentieth century', *Nature and Culture*, **4** (3), 231-254.

Schetke S. and Haase D. (2008). 'Multi-criteria assessment of socio-environmental aspects in shrinking cities. Experiences from eastern Germany', *Environmental Impact Assessment Review*, **28**, 483–503.

Turok, I. and Mykhnenko, V. (2007). 'The trajectories of European cities, 1960–2005', *Cities*, **24**(3), 165–182.

Wiechmann, T. and Pallagst, K., M. (2012). 'Urban shrinkage in Germany and the USA: a comparison of transformation patterns and local strategies'. *International Journal of Urban and Regional Research*, **36**(2), 261–280.

Διαδικτυακοί τόποι

Airphotos, www.airphotos.gr, πρόσβαση 02/06/2015

Δήμος Καρδίτσας, www.dimoskarditsas.gov.gr, πρόσβαση 04/04/2015

Ελληνική Στατιστική Αρχή, www.statistics.gr, πρόσβαση 22/05/2015

Χάρτες από της google, www.google.gr/maps, πρόσβαση 02/06/2015

Cities Regrowing Smaller (CIRES), www.shrinkingcities.eu, πρόσβαση 16/05/2015

Wikipedia, el.wikipedia.org, πρόσβαση 26/04/2015